

Samvirke

NR. 11 . 1969 . 15. JUNI

KL

Lapmarkens trylleri

Hvorfor ikke prøve en vildmarksferie i stedet for sydens badestrande. Inde i bladet fortælles om vandrervivet i Lapmarken, om tunge rygsække og om – „slipsturister“. Dette Lapmark-billede viser naturen omkring Sveriges største vandfald.

Forbrugerne høster rationaliseringens frugter

Det var et år med hårde udfordringer til brugsen, der blev gjort status over, da FDB forleden holdt generalforsamling i Esbjerg. 1968 prægedes økonomisk af en opbremsning i forbrugsudviklingen og en skærpet konkurrence i detailhandelen, og begge dele har naturligvis været af indgribende betydning for brugsforeningsbevægelsens forretningsmæssige arbejdsvilkår.

De beretninger, FDBs formand, Lars P. Jensen, og førstestedirektør Ebbe Groes aflagde, viste imidlertid, at brugsforeningsbevægelsen som helhed er kommet godt igennem denne periode. Også i 1968 var brugsforeningerne, således som det blandt andet fremgår af LOs prisundersøgelse, billigst for landet som helhed, når det gælder udgiften til et typisk fødevarerforbrug, og man har takket være rationalisering og en løbende fornyelse af butiksskapparat og vareudvalg sikret sig gode muligheder for at holde og udbygge denne position til gavn for de danske forbrugere.

I alt passerede der i 1968 varer for 3 milliarder og 670 millioner kroner gennem brugsforeningsbevægelsens butikker og varehuse. Heraf leverede FDB så meget, at fællesforeningens samlede omsætning for første gang nåede over 2 milliarder kroner – mere nøjagtigt udgjorde den 2008 mill. kr. I forhold til året før svarer disse tal til en stigning på 9,4 procent i FDBs omsætning og 11 procent for brugsforeningernes samlede salg af butiksvarer.

Det betyder, at brugsens fremgang var lidt større end gennemsnitsstigningen for

hele den danske detailhandel, men en smule mindre end stigningen for private købmænd og kæder.

For alle disse tal gælder, at de er påvirket af en stigning i prisniveauet på cirka 7 procent (navnlig takket være momsen). Målt i faste priser er FDBs omsætning altså reelt steget godt et par procent – hvilket må ses på baggrund af, at den samlede reelle forbrugsstigning i Danmark i 1968 beregnes til halvdelen procent.

Under disse forhold har det været af særlig afgørende betydning at holde omkostningerne nede. At det er lykkedes, fremgår allerede af et enkelt tal: FDBs omkostninger er i 1968 kun steget med 4,7 procent eller halvt så meget som omsætningen, skønt løsniveauet i det danske samfund som helhed steg med en halvsnes procent.

Det er den rationaliseringsindsats på en lang række områder, vi tidligere har omtalt, der nu begynder at give resultater for alvor. Her er nogle få eksempler:

★ På regnskabscentralerne har overgangen til EDB medført en nedgang i antallet af beskæftigede på 45 samtidig med, at der er sket en yderligere stigning i

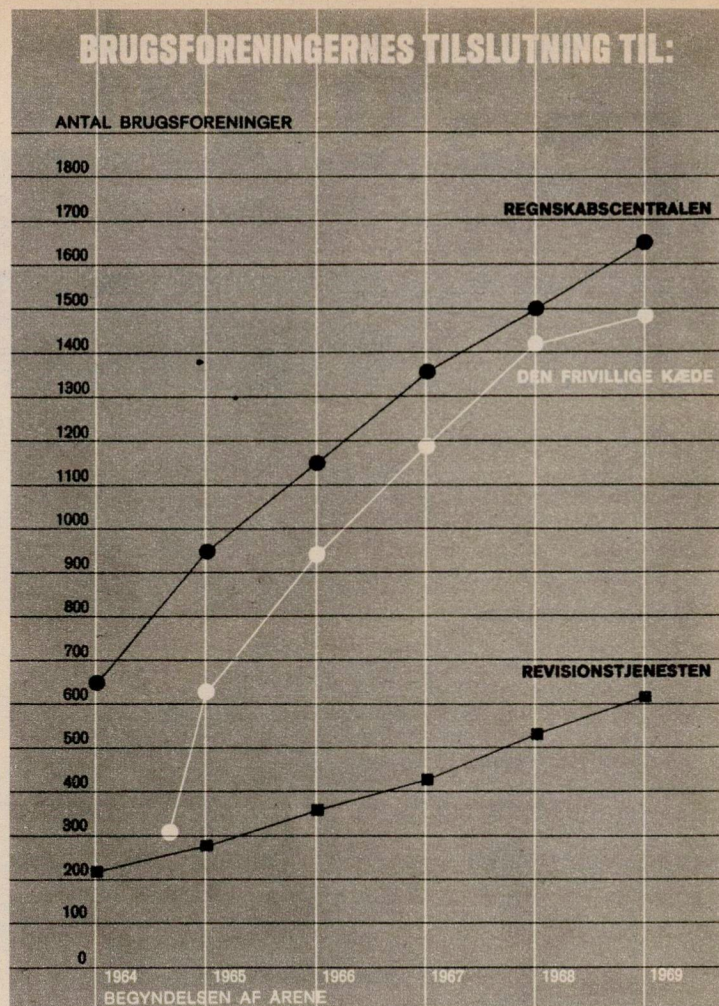
SVAGT STIGENDE OVERSKUD

FDBs regnskabsmæssige resultat for 1968 blev et nettooverskud på 21,3 millioner kr. – en stigning på 2,4 millioner kr.

Medregnes forrentningen af interne fonds er overskuddet øget med 3,8 millioner kr. til 33,1 millioner kr.

Målt i procent af omsætningen er det en svag stigning i forhold til året forud.

I dividende til brugsforeningerne udbetales (som sidste år) 1/2 procent af købet i FDB.

Det tættere samarbejde inden for brugsforeningsbevægelsen giver sig blandt andet udslag i, at et stigende antal brugsforeninger tilslutter sig den frivillige kæde, regnskabscentralen og revisionstjenesten. Tabellen herover viser den udvikling, der er sket på disse felter i løbet af et femår. Regnskabscentralen omfatter nu 93 procent af alle foreninger og den frivillige kæde 84 procent. Det samlede antal brugsforeninger var 1. maj i år 1782. Det er en reduktion på 88 foreninger siden 1964. 46 af disse er forsvundet som følge af sammenlægninger, mens 42 blev nedlagt.

det antal butikker, som betjenes af regnskabscentralerne.

★ I frugt- og grøntpakkerierne har akkordsystemet, som nu er slået fuldt igennem, betydet en væsentlig arbejdsbesparelse.

★ På speciallageret, hvis ordregang nu er baseret på den nye penhulkort-metode, er omkostningerne i 1968 kun steget 4 procent samtidig med, at omsætningen gik op med 41 procent, og i 1969 kan forudses en yderligere forbedring af effektiviteten.

Speciallagerets omsætning ventes i 1969 at nå op på 150 millioner kroner mod cirka 25

millioner kroner i 1964 og 60 millioner kroner i 1968. Stigningen står i forbindelse med, at et betydeligt antal varenumre er overført fra centralafdelingerne til speciallageret, og der er herved skabt grundlag for omkostningsbesparelser både på lagerinvestering og varehåndtering.

★ Også på de fabrikker som er tilknyttet brugsforeningsbevægelsen, er der opnået betydelige rationaliseringsgevinster. Som eksempel kan nævnes Dansk Engelsk Biscuitfabrik, hvor arbejdslønnen i de sidste fem år er steget 64 procent, medens forbrugerpriserne på fabrikkens produkter i samme tidsrum kun er steget 11 procent.

★ Adskillige FDB-fabrikker er i øvrigt i gang med et betydeligt moderniseringsprogram. Det gælder bl. a. sæbefabrikken, hvor nye produktionsanlæg betyder, at man nu i sommer vil være i stand til at sende flere nye vaskemiddeltyper ud til forbrugere.

★ Som en foranstaltning af stor rationaliseringsværdi for brugsforeningerne må endelig

Hvad skal vi lege?

Der er masser af muligheder! Se BRUGSENS udvalg i spil og »legetøje«, også til voksne!

49 59 16 S. Ring- og minigolf-spil — en festlig klovn, der skal rammes med medfølgende 4 ringe eller 4 kugler kr. **13.50**

49 59 00 S. »Pile«-spillet for børn er helt UFARLIGT, for pilene er i brudsikker plast, med sugeskiver i stedet for spidser. Vindbar skive med klovnsigt/alm. inddeling kr. **11.75**

34 00 25. Badminton-sæt: 2 stk. ketsjere med nylonstreng og 1 plastbold - i fiks bærepose. Klar til brug kr. **6.95**

45 69 60 S. Stærk ketsjer med spundne nylonstreng, stålskaft, læderhåndtag og god balance kr. **9.85**

34 00 27. Plastboldene til uden-dørs spil er i plast-beholder med 4 stk. for kr. **1.75**

45 75 35 S. Original engelsk dart-skive, diam. 43,5 cm, med gult ringspil på bagsiden. Et populært spil — også ved sommerhuset kr. **9.85**

45 75 36 S. Tilsv. pile, den rigtige størrelse og vægt. 3 stk. kr. **2.50**

34 04 02. Stor, sort/hvid TV-bold i plast, med kugleventil. Diam. 23 cm kr. **4.85**

34 04 62. Abstrakt mønst. plastbold, måler 14 cm kr. **3.65**

34 04 72 S. Lakerede gummibolde i strålende farver, 3 stk. i net. Diam. 6 cm kr. **4.25**

Kun for personer over 18 år:

Luftgeværer og luftpistol, tjek-kisk topkvalitet med riffelgang og til 4,5 mm hagl.

34 13 27 S. Luftgevær, længde 110 cm kr. **95.00**

34 13 26 S. Luftgevær, længde 96 cm kr. **65.00**

34 13 30 S. Luftpistol med visir kr. **115.00**

34 13 46 S. Diabolo-hagl til oven-nævnte, æske à 200 stk. kr. **1.50**

34 13 88 S. Spidshagl til oven-nævnte, æske à 200 stk. kr. **1.00**

34 13 95 S. Konkurrence-skyde-skive, 20×22 cm, pr. stk. kr. **0.15**

Alle drenge store ønske er en fodbold. Her er 3 modeller, alle i ægte læder med patentblære:

45 72 02 S. »Champion« med 12 paneler. Str. 5 ... kr. **19.85**

45 72 06 S. »TV« med 32 sorte og hvide paneler. Str. 5 ... kr. **41.50**

45 72 12 S. »Boy« håndbold/fodbold, 18 paneler. Str. 3 kr. **24.85**

45 72 50 S. Effektiv fodboldpumpe, gedigen udførelse med forniklet rør kr. **7.50**

BRUGSEN

nævnes natudkørslen, der ventes at være gennemført over hele landet til oktober.

Skønt alt dette naturligvis kræver betydelige investeringer, er langt den største investeringsstigning dog sket i butiksløbet. Brugsforeningsbevægelsen kunne i 1968 åbne ti nye dobbeltsupermarkeder, 35 supermarkeder og 66 store selvbetjeningsbutikker. Samtidig blev 45 små butikker nedlagt.

I 1969 forventer FDBs konsulenttjeneste at afslutte større butikksprojekter i cirka 100 brugsforeninger. Listen over disse arbejder omfatter blandt andet 1 ny Kvickly-butik, 27 nye supermarkeder og udvidelse af 7 bestående supermarkeder. Hertil kommer HBs butiksprogram.

Etableringen af centerbutikker er nu så langt fremme, at man vil have dækket alle de af brugsforeningsbevægelsens landsanalyse udpegede indkøbscentre i løbet af et par år.

Betydningen heraf understreges både af omsætningstal og driftsresultater. Centerbutikkerne (exclusive HB) har i 1968 øget købet i FDB med

over 16 procent. Andre butikker i byerne viste en købsforøgelse på 10 procent, medens brugsforeningerne på landet og i småbyer med under 500 indbyggere kun øgede købet med omtrent 6 procent, hvilket afspejler reel stagnation.

Brugsforeningsregnskaber.

ne for 1968 viser desuden, at kun supermarkederne har haft en gunstig udvikling i driftsresultatet, medens disk- og selvbetjeningsbutikkerne taget under ét har haft en nedgang – og denne nedgang i driftsresultat er mest udpræget for de mindste forretninger.

8 KILO DYBFROST PR. FAMILIE

En række detailtal fra FDBs regnskab afspejler tydeligt den voksende vægt, mange nye varer har opnået i forbrugerhusholdningerne og derfor også i brugsen.

FDBs salg af ferskvarer, det vil sige kød og viktualier, dybfrost, frisk frugt og grøntsager har nu passeret en kvart milliard kroner, opgjort i engrospriser.

Kød- og viktualieomsætningen steg i 1968 med 21 procent, det vil sige mere end dobbelt så meget som stigningen i FDBs totalomsætning, og dybfrostomsætningen øgedes 19 procent.

Der solgtes for eksempel 7,5 millioner poser vacuumpakket pålæg, og af dybfrostvarer omsattes 6200 tons – cirka 8 kilo pr. medlemsfamilie. Fremgangen i dybfrost var størst for is, grønt og frosne middagsretter. Blandt de helt nye frostvarer har frosne deje tiltrukket sig stor interesse.

Omsætningen på isenkram- og manufakturområdet samt af varige forbrugsgoder blev noget mindre end på fødevarerområdet. Det svarer til udviklingen i dansk detailhandel som helhed. Alligevel solgte FDB i 1968 cirka 30.000 køleskabe og hjemmelrysere (en markedsandel på ca. 17 pct.), cirka 10.000 vaske- og opvaskemaskiner (markedsandel cirka 10 pct.), cirka 10.000 støvsugere (markedsandel cirka 10 pct.) og 7000 Major symaskiner (markedsandel cirka 15 pct.).

Endvidere er det værd at bemærke det stigende salg af artikler til have, sport, camping og andre fritidssysler. For eksempel blev der i 1968 solgt 14.000 motorplæneklippere, 40.000 ruller haveslange, 9000 cykler og 80.000 eksemplarer af en bestemt campingstol.

Det må fremhæves, at der er ikke få undtagelser fra denne hovedtendens, og at brugsforeningerne på landet alt i alt fortsat tegner sig for en meget betydelig del af FDBs omsætning. I mange mindre brugsforeninger har udviklingen i 1968 imidlertid været en bekræftelse på de vanskeligheder, som påpeges i den nylig færdiggjorte betænkning om de små brugsforeninger (som har været udførlig omtalt i Samvirke).

I overensstemmelse med betænkningen er udarbejdet et støtteprogram for den lille brugs, men på længere sigt må problemernes løsning være at finde i en strukturtilpasning og oprettelsen af Danmarks Brugsforening. Et planlægningsudvalg arbejder for tiden med at udforme forslag til vedtægter og fremgangsmåde for tilmelding til en sådan landsomfattende brugsforening.

Det vil dog kræve endnu en stor indsats, inden man er nået frem til den ideelle opbygning af brugsforeningsbevægelsens butiksnat og organisation.

BEDRE BRUGSTING PÅ VEJ

FDB har udskrevet nordisk konkurrence om nyt køkkentøj

Frederik Nielsens Ærespris skal i år gå til et formål, der især må glæde alle husmødre. De 10.000 kroner bliver førstepræmie i en konkurrence, som FDB har udskrevet om nye brugsting til køkkener.

Dermed følger FDB de ideer op, som Frederik Nielsen gik så stærkt ind for i sin tid som førstedirektør. *Gode Brugsting* i ordets dobbelte betydning blev mottoet for en vældig indsats, der skulle bringe FDB forrest i udviklingen af smukke og rigtige ting til hverdagen.

Kampen for de gode brugsvarer blev ført med professor Steen Eiler Rasmussen som rådgiver, og man nøjedes ikke med bare at fremskaffe de gode ting og håbe på, at folk så uden videre blev overbeviste af kvaliteten. I skrift, i tale og med FDBs højt berømmede udstilling „Gode Brugsting“ på Kunstindustrimuseet i København fortalte man, hvorfor tingene var gode. Viste at hensigtsmæssighed er en kvalitet, der næsten altid er forenet med enkle, naturlige former og tilmed ofte billigere end det forlorte og upraktiske.

Siden da har funktionalismens ideer vundet stærkere frem. Flere har lært at tage

tingenes brugsegenskaber med i deres bedømmelse. Men i mellemtiden har vores hverdag også forandret sig og med den kravene til brugstingene. Ikke mindst i køkkenet er der sket store ændringer. Nye materialer er kommet til og mekaniseringen breder sig. Tænk blot på, hvad opvaskemaskinen allerede har betydet og vil komme til at betyde for udformningen af spise-grejer og service.

Det er blot et eksempel af mange på nye krav. Derfor er det en god idé med en køkkentøjs-konkurrence, som kan stimulere til at tage problemerne op.

Professor Steen Eiler Rasmussen er også med i dette FDB-fremstød for brugskunsten. Han er medlem af dommerkomiteen, der er sammensat af kapaciteter fra hele Norden. Fra Danmark desuden kontorchef Helle Munch Petersen, Forbrugerrådet, formgiveren Erik Magnussen, og direktør Frederik Nielsens søn, fabrikant Tage Raaschou Nielsen, Ry Møbelfabrik. Fra Sverige den ledende formgiver på Gustavsberg, Stig Lindberg, fra Norge Tias Eckhoff, især kendt for sine bestik, og fra Finland Kaj Franck, nu kunsterisk leder på Nordens største porcelænsfabrik, Arabia.

Konkurrencen, der er arrangeret i samarbejde med Landsforeningen Dansk

Kunsthåndværk, henvender sig til alle nordiske formgivere.

Udover æresprisen til førstepræmietageren er der yderligere 10.000 kr. til præmiering af gode forslag. Alle former for husholdningsredskaber kan indsendes til konkurrencen – bestik, gryder, ting af porcelæn, fajance, glas, plast og metal, dog ikke sølv.

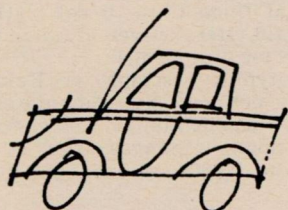
Sidste frist for indsendelse er 12. august.

Tilhænger af lukkeløvs-liberalisering

I betragtning af HKs stærke modstand mod ændring af lukkeloven var det bemærkelsesværdigt, at formanden for Det kooperative Fællesforbund, direktør Erik Hauerslev på forbundets repræsentantskabsmøde for nylig kom ind på dette problem og udtalte, at spørgsmålet om åbningstiderne for en række offentlige og halvoffentlige servicefunktioner også bør inddrages i undersøgelserne.

Fællesforbundet (der foruden byernes brugsforeninger omfatter boligbyggeri og mange enkeltvirksomheder, alle placeret i byer) er tilhænger af liberalisering af lukkeloven, sagde dir. Hauerslev, hvis der er gener ved den nugældende lov. Men om en ændring skal blive til gavn for forbrugerne, hænger også sammen med en vurdering af, hvad detailhandelens omkostninger ved længere åbningstider vil blive forøget med.

moderne forsikring til de rigtige priser

Bilforsikring
- særrabat efter 2 år

91⁰⁰

Forsikringen for personvogne under 800 kg egenvægt koster fra 91 kr. til 128 kr. i kvartalet – alt efter hvor De bor.

Præmien omfatter både ansvar og kasko og er baseret på 250 kr. selvrisiko på kasko alene. Ingen selvrisiko for ansvarsskader i MLU!

Dette tilbud om særrabat står åbent for Dem, blot De har kørt 2 år uden at belaste Deres kaskoforsikring – ansvarsskader tæller ikke med.

Efter kørsel med særrabat i 3 år gives automatisk yderligere præmienedsættelse – ekstra særrabat.

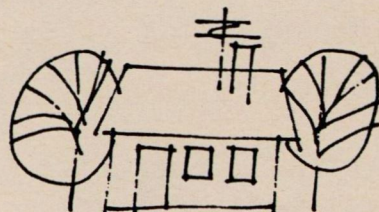
- en fordel for Dem

Husstandsforsikring
ansvar og indbo

57⁰⁰

For denne årspræmie dækker MLUs husstandsforsikring brand-, tyveri- og vandskade på Deres indbo til en værdi af 40.000 kr. plus ansvarsforsikring for hele husstanden med indtil 450.000 kr. for skade på personer og indtil 100.000 kr. for skade på ting.

Villaforsikring med
insekt- og svampeskade

99⁰⁰

i årspræmie for MLUs nye villaforsikring, der sammen med bygningsbrandforsikringen dækker så at sige enhver skade på Deres hus (også garage og udhus) samt hus- og grundejeransvaret.

Denne pris (eller 66 kr. uden insekt- og svampeskade) gælder etplanshuse indtil 151 m² bebygget areal eller indtil 91 m² i anden hustype. Garage og udhus tæller ikke med ved præmieberegningen.

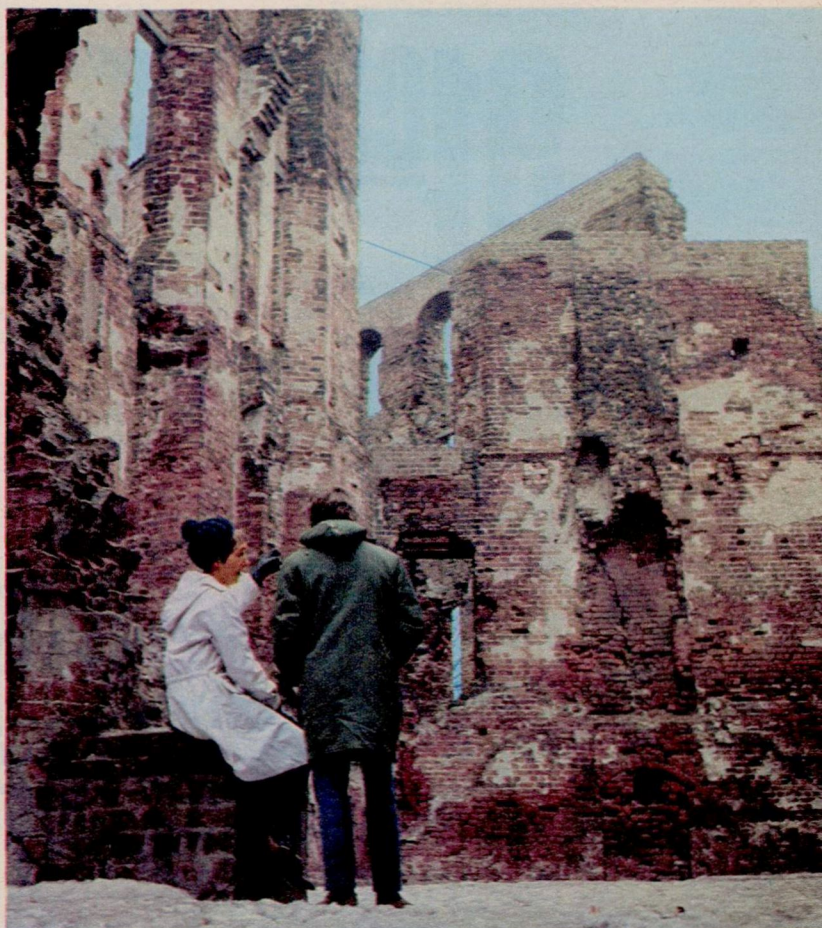
1-årige forsikringer

Sådan bygger man et rigtigt, gammelt slot

Man ikke de fleste har beundret stolte, gamle bygningsværker, der med høje tårne og knejsende tinder tappert har modstået århundreders gnaven? Og måske med ærefrygt tænkt på, hvad det har krævet af arbejdskraft og kunnen, dengang de blev bygget.

Men når man i dag skal genopbygge et gammelt slot, er det næsten endnu mere krævende. Det er ikke gjort med bare at sætte nye mure op og smække et tag på. Hvor fortidens bygmestre arbejdede med deres egen tids materialer, må man i dag med meget besvær fremstille de samme ting i bevidst „dårlig“ kvalitet. Og alene arbejdet med at finde frem til det rigtige kan tage lang tid. Det kræver studier, tålmodighed, eksperter – og penge.

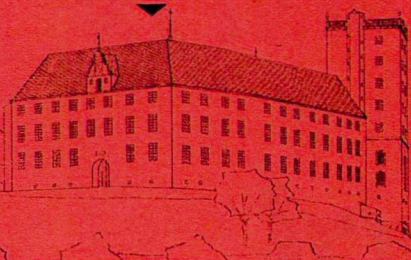
Et typisk eksempel er Koldinghus (fra 1268), der nu skal genopføres i fordums pragt – såvidt muligt. Der eksisterer nemlig ikke nogle tegninger efter at slottet nedbrændte i 1808, så man må klare sig med

De forfaldne mure på Koldinghus – i løbet af få årtier ville de styrte helt sammen – men nu skal de restaureres.

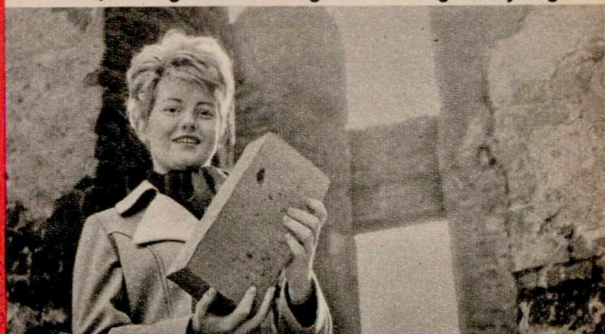
Egentlig er det meget sværere end før i tiden, har man opdaget under forbedrelserne til restaureringen af Koldinghus. F. eks. må man med stort besvær fremstille „dårlige“ materialer for at undgå den moderne ensartethed – og det har krævet et helt detektivarbejde blot at finde frem til den rigtige slags tagsten.

Sådan vil det færdigrestaurerede Koldinghus se ud.

Munkestene er dobbelt så store som almindelige mursten – men kvaliteten skal gøres endnu ringere

for at få dem til at se mere ægte ud. Forskellen på de nye sten og de oprindelige ses tydeligt.

enkelte ikke særlig oplysende stik – og historisk forskning.

For nylig vedtog den såkaldte Koldinghuskommission efter flere års arbejde, at det gamle kongeslot skulle reddes i tide. En del af slottet blev restaureret allerede i 1930'erne, men resten er i en sådan forfatning, at det ikke ville have været et spørgsmål om mere end nogle få årtier, før der kun var en dyngne mursten tilbage. Frostsprængninger og blæst truede murene, der allerede for nogle år siden måtte sikres nødtørftigt med et nyt fundament.

Restaureringen af slottet siger også en del om prisudviklingen. I den sidste menneskealder er slottet udbygget og vedligeholdt, så det kun er den sidste tredjedel, der mangler. Alt det der hidtil er udrettet har kostet en million kroner – men genopførelsen af den sidste del vil koste ca. ni millioner.

Til gengæld bliver restaureringen også en hel del mere omhyggelig. Og i den er indbefattet en tegldækning af hele taget – det har der ikke været råd til tidligere.

Den kgl. bygningsinspektør i Århus, professor C. F. Møller, udførte et helt detektivarbejde for at finde frem til den rigtige slags tagsten. Tegltage var ikke ligefrem hverdagskost i gamle dage, og resterne fra de slotte, der engang har haft det, er for længst gået heden.

Til sidst lykkedes det. Den eftersøgte sten fandtes på et gammelt hus i Skanderborg. Den er næsten dobbelt så stor og tung som almindelige tagsten, og man kan stadig se spor af de munkefinger, der i sin tid håndstrøg stenen. Der er ingen større tvivl om, at den stammer fra det tidligere Skanderborg slot, hvoraf kun kirken står tilbage i dag. Det vides fra gamle optegnelser, at Skanderborg slot fik tegltage næsten samtidig med Koldinghus, og så er det jo nærliggende at regne med, at det er lavet på samme måde.

Også efterligningen af de gamle munkesten vil kræve en hel del arbejde. Det er selvfølgelig ingen større kunst at lave almindelige mursten i en anden størrelse – de ser bare ikke ud, som de skal. Det kan man tydeligt se på de nylavede sten, der indtil nu er anvendt – både til den allerede genopførte del og til reparationer på de mure.

Fejlen er simpelt hen, at stenene er alt for gode. Det vil sige alt for ensartede, alt for pæne i overfladen – og alt for røde. Ægte munkesten er temmelig individuelle.

At få de nye munkesten til at se ægte ud vil kræve en særlig slags manganholdigt ler og en anden fremstillingsteknik end den, der bruges i dag. Bl. a. skal stenene brændes hårdere. Man vil bruge råmateriale af ringere kvalitet for at få dem uensartede.

Sådanne ting viser lidt om hvordan restaureringsteknikken har udviklet sig i de senere år. Man gør meget for at skabe en så nøjagtig reproduktion som muligt – men hvor man ikke ved noget med bestemthed, holder man fingrene væk. Det gælder f. eks.

et stykke gavlværk med gesimser, som man ved har været der – men det nøjagtige udseende kendes ikke. Så lader man helt være med at lave det.

På et andet punkt kommer nyere tiders avancerede restaureringskrav i strid med myndighedernes nutidige bestemmelser. Den første del af Koldinghus blev genopbygget med beton som etageadskillelse – flere Koldinghus-brande er ikke velsete – men den oprindelige etageadskillelse har været af træ.

– Vi ville gerne opføre den sidste del med rigtige etageadskillelser af bjælker, siger arkitekt C. F. Møller, men det er vist noget af et spørgsmål, om vi kan få brandmyndighederne til at godkende det.

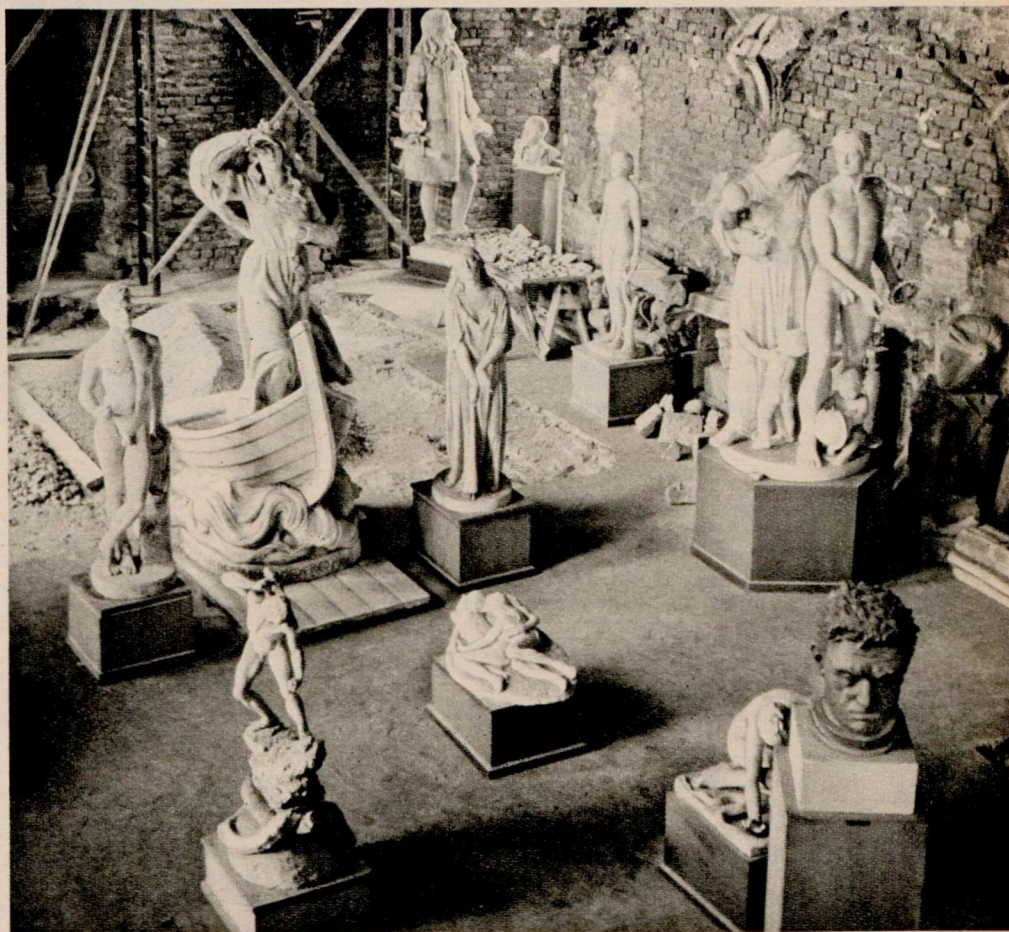
I øvrigt er restaureringen af Koldinghus gået i arv på mere end en måde. Det var C. F. Møllers forgænger, kgl. bygningsinspektør Viggo Norn, der stod for genopførelsen af første del i trediverne – og hans søn, professor Otto Norn, ved Århus Universitet, står i dag som kunsthistorisk rådgiver for den resterende del af projektet.

Det er tanken, at Kolding selv skal betale 20 procent af omkostningerne og staten resten. Men så vil byen også have et slot, den kan få virkelig glæde af. For selv om der gøres alt for at få slottets udvendige udseende så tæt op på det originale som muligt, skal der ske en masse nutidige ting indvendig.

Bl. a. vil både riddersalen og den gamle rigsrådsal komme til ære og værdighed igen og blive anvendt til noget nær deres oprindelige formål. De to sale skal bruges til store møder og kongresser og i det hele taget fungere som repræsentationslokaler, når der kommer prominente gæster til byen. Desuden vil salene blive brugt ved foredrag.

Der er store, kulturhistoriske samlinger på Koldinghus, og de vil naturligvis blive bevaret. De ses hvert år af adskillige tusind mennesker, så det er helt i moderne museumsånd, at man indretter alle tiders restaurant og cafeteria i de gamle kældre. Dog vil fangekælderen blive bevaret som den er.

JØRGEN MUNKEBO

I det gamle kirkerum står en del af det lokale kunstmuseums samlinger. De skal flyttes til et andet sted, når slottet er færdigrestaureret.

Sove i månedsvis eller nøjes med 2-3 timers søvn

FOTO: CARL DØRGE

Søvnforskerne mener, det vil blive muligt for menneskene at „gå i hi“ og sove sig igennem f. eks. en hungerperiode. Men de arbejder også med midler, som engang skal tillade os at nøjes med et par timers søvn i døgnet. Kurt Bülow har besøgt Sveriges forende søvnforsker og beretter her bl. a. om en ny forståelse af drømmenes betydning og om nye metoder til at få søvnløse mennesker til at falde i søvn uden piller

Måske bliver det søvnforskerne og ikke landbrugseksperterne eller p-pillerne, som redder millioner af mennesker fra den verdensomfattende hungersnød-katastrofe, der vil være en realitet om nogle årtier, hvis ikke enten befolkningsekspllosionen bremses, eller landbrugsproduktionen sættes kraftigt i vejret...

En god, lang vintersøvn vil nemlig kunne nedsætte verdens næringsmiddelbehov meget væsentligt.

Hvor ofte hører man ikke i de kolde, sure og triste vintermåneder bemærkninger såsom: - *Uh, hvor havde jeg altså lyst til at gå i vinterhi!*

Ikke mange aner, hvor gode chancerne egentlig er for, at livstrætte mennesker en dag vil kunne realisere denne tanke. Det er imidlertid allerede lykkedes for ameri-

kanske søvnforskere ved forsøg med dyrearten *hamstere* at isolere en slags vintersøvnshormon, så det er muligt at regulere søvndybden og rækkefølgen af let og tung søvn.

Derfor håber søvnforskerne, at det en dag - når vores mystiske søvnprocesser er bedre videnskabeligt belyst - vil være muligt at sænke mennesker ned i en månedslang slummer. Og hvorfor skulle det egentlig også være så usandsynligt?

En astronaut i vinterhi vil kunne sove under fremtidige, måske årelange, rejser til fjerne stjerner og solsystemer. Der bliver så ikke problemer med opmagasinering af fødevarer. Astronauternes organismer forbruger ikke nævneværdigt med næringsmidler.

Det er dog nede på Moder Jord, at de helt store, næsten utopiske perspektiver, åbner sig for praktisk anvendelse af vintersøvn. Med fuld alvor taler man i den internationale søvnforskerforening (2-300 medlemmer) om mulighederne for ved hungernødkatastrofer at bringe den sultende og måske døende befolkning i en slags dvaletilstand.

Et andet - nok fjernere - fremtidsperspektiv er anti-sovepillen. En af søvnforskernes teorier siger, at søvnen rensner hjernen for giftstoffer. Der oplagres giftige kemikalier i hjernen, hvilket medfører træthedsfornemmelser, og under søvnen bortskaffes eller neutraliseres disse kemikalier.

En sådan rensning af hjernen vil muligvis kunne foretages i en anti-sovemaskine - eller ved hjælp af piller og indsprøjtninger. Målet er at reducere det daglige søvnbehov til to-tre timer - en slags anti-søvn, der vil opfylde menneskenes drøm om længere aktiv levetid. Den tredjedel af livet, som vi tilbringer i sengeng, vil da kunne udnyttes på anden måde - til arbejde og mere fritid.

Endnu kan vi dog ikke undvære søvnen - tværtimod! At falde i søvn og få den fornødne hvile er et problem for titusinder, der hver nat hvileløst vender og drejer sig på de blødeste og dyreste madrasser. Sådanne mennesker drømmer om en *søvnmaskine*, der kan befri dem for deres kvaler - og måske er der hjælp på vej til dem fra Sydtykland. I begyndelsen af året åbnedes der i *Bayreuth* et elektrosvøncentrum, hvor der er opnået forbløffende resultater. Patienterne kommer til ambulant behandling hver dag og bringes til at sove ved hjælp af el-signaler.

De søvnløse kan også foretage „hjemmebehandling“. Et tysk firma har for kort tid siden lanceret et elektroapparat, der synes at være ret effektivt. Apparatet (vægt 5,3 kg, pris 1500 DM) får folk til at falde i søvn ved at udsende elektriske impulser, og det afbrydes automatisk, når søvnen indfinder sig.

Med elektrisk søvn er det for første gang lykkedes at udløse den naturlige søvn på en måde, så sovestadiene ikke forandres. Der er endnu ikke opdaget sovemidler, som kan bringe folk ind i den naturlige søvnrytme. De fleste kemiske sovemidler bedøver simpelt hen folk i stedet for at forsænke dem i blid og naturlig slummer.

Sovepille-søvn er således ikke at det gode - ja måske kan den ligefrem være farlig på længere sigt. Herom siger overlæge, dr. med. *David Ingvar*, leder af søvnforskningen ved universitetet i *Lund*:

- *Sovemidler har en del uheldige bivirkninger, især fordi kemikalierne tilsyneladende bremser drømmeaktiviteten. Man bliver ikke udhvilet af drømmeløs søvn, og derfor kan man, efter otte timers sovepille-søvn, vågne op og føle sig tung i hovedet og utilpas. Senere års undersøgelser har faktisk vist, at sovemidler er meget mere skadelige end tidligere antaget...*

Vores behov for - i bogstaveligste forstand - at drømme sødt hver nat blev opdaget ved en tilfældighed af den russiske søvnforsker *Kleitman*, som under overvågning af sovende småbørn på søvnlaboratoriet i *Chicago* lagde mærke til, at børnene i søvne ofte bevægede øjenæblerne kraftigt bag de lukkede øjenlåg. *Kleitman* startede herefter en forsøgsrække med voksne, og det viste sig, at når vi ruller med øjenæblerne, er drømmeaktiviteten i

fuld gang. Forsøgskaninerne måtte finde sig i at blive vækket, hver gang de bevægede eller blinkede med øjnene (så ruller øjenæblerne), og alle sagde da, at de netop havde drømt. Op til 50 gange pr. nat blev forsøgspersonerne forstyrret og udspurgt om deres drømme.

Efter nogle dages forløb, hvor forsøgspersonerne egentlig havde fået søvn nok, viste det sig, at de manglende drømme havde sat tydelige spor. Forsøgspersonerne var nemlig rastløse og irritable, de var ikke rigtig udhvilede, og da de fik lov til at sove, drømte de langt oftere end normalt – som om de forsøgte at indhente det forsmte. På grundlag af disse forsøg mener søvnforskere nu, at drømme ligesom søvn er en biologisk nødvendighed, der tjener et eller andet – endnu ukendt – formål.

En spændende teori siger, at drømme er et af legemets mest nødvendige forsvarsmekanismer.

Det er nemlig bevist, at der især under drømme er kraftig aktivitet at spore i hele nervesystemet og hjernen. I forbindelse med drømme kan der blandt andet ses markante, meget tydelige fysiske forandringer.

Disse kendetegn er afhængige af drømmens karakter. Hvis en mand for eksempel drømmer om en dejlig pige, ja så stiger pulsen, og hans åndedræt bliver hurtigere. Impulser og indtryk påført os i vågen tilstand er også med til at bestemme, hvad vi skal drømme om næste nat. Søvnforskere har således holdt unge, amerikanske sygeplejersker uden drikkevarer i et døgn eller mere. Resultatet: de tørstige unge piger drømte om iskolde coca cola'er hele natten.

Drømmetilstanden, hvor øjenæblerne bevæger sig, kaldes REM-søvn (Rapid Eye Movements) og er ret nøje kortlagt. Første REM-periode varer gennemsnitlig ni minutter og er den korteste i den natlige cyklus. Den indtræffer kort efter, at søvnen har meldt sig. Derefter falder man igen i dyb søvn, og i løbet af natten indtræffer der igen fire-fem noget længere REM-perioder. Når morgenen nærmer sig, forlænges REM-faserne, og drømmeperioden umiddelbart før opvågningen varer ofte en halv time. Næsten en fjerdedel af vores søvnperiode hver nat, mellem 1½ og 2 timer, tilbringer vi i en verden af REM-søvn. De 70-årige har således i gennemsnit drømt fem år af deres liv væk!

Denne opdagelse er af ny dato og en videnskabelig sensation. Felter af underbevidstheden stiger op og forårsager psycedeliske trip som i en LSD-rus – men når vi vågner op, ja, så ved vi – eller husker – næsten ingenting om den vældige drømmeaktivitet.

Det er hjernen, der trækker i trådene i forbindelse med søvn og drømmetilstand, og den kan populært sammenlignes med en computer! Hjernens er en regnemaskine, der hele dagen tumler med forskellige opgaver og problemer. Når vi går i seng om aftenen, er maskinen fuld af cifre. Under drømmen bliver alle registre ført tilbage til 0 samtidig med, at cifrene koordineres til den rette løsning.

Det er meget uklart, hvad der sker under søvnen, men det er i hvert fald fejlagtigt, at hjernen hviler. Sandsynligvis arbejder den noget mere under søvn end i vågen tilstand.

– Vi har konstateret, at blodcirkulationen gennem hjernen forøges, når vi sover, især i forbindelse med drømme, siger overlæge David Ingvar videre til Samvirke. Det er tegn på, at hjernen arbejder mere end normalt, og måske sker der under drømmene en slags hjernevask, der spuler stofskifteaffaldet væk.

Hjernen holder aldrig frisdag. Aktiviteten daler kun væsentligt i tilfælde af bevidstløshed. Og pudsigt nok arbejder de „små grå“ ikke særlig meget mere, fordi man for eksempel løser en svær matematikopgave. Det er den muskulære spænding i forbindelse med hjernearbejdet, der resulterer i træthedsfølelserne.

Der er altså en del sandhed i den gammelkendte bemærkning om, at hjernearbejde trætter lige så meget som fysisk arbejde – blot er det altså ikke hjernen, der trættes.

Søvnforskning er en meget ung videnskab, først og fremmest fordi den tekniske udvikling kun i få år har gjort det muligt for alvor at studere de processer i hjernen, der dirigerer søvnen. Nu findes der 30-40 søvnlaboratorier over hele verden, hovedsageligt dog i USA, Sovjet, Frankrig, England og Sverige.

Selv om søvnen og hjernen endnu i betydelig grad er ukendt land for forskerne, er de første praktiske resultater dukket op. Man har

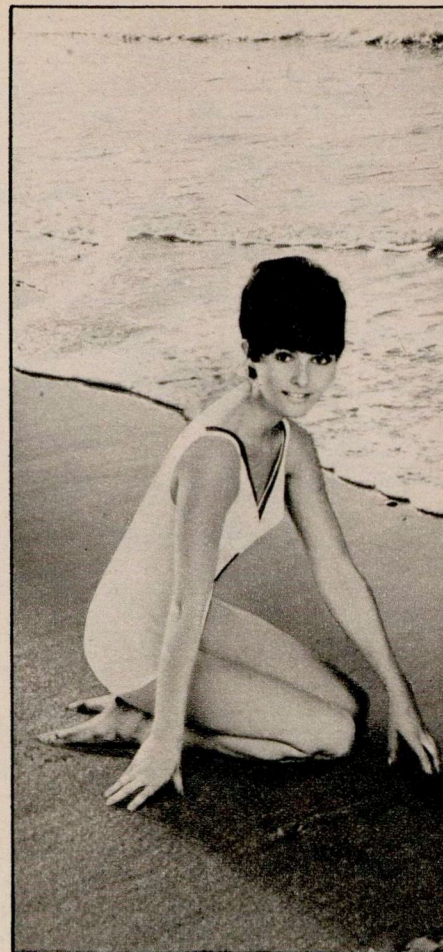
1) fået helt nye metoder til at undersøge sovemidler, idet man nu nøje kan måle søvnens karakter. De store medicinalkoncerner verden over eksperimenterer energisk for at finde sovemidler, som ikke forstyrrer den fysiologiske søvnrytme.

2) Gamle mennesker sover på en anden måde end unge, ligesom ældre også er vågne i et gennemsnitligt større tidsrum af døgnnet. Ved at måle de ældres søvn kan søvnforskere påpege, hvor beskadiget hjernen er af alderdom.

3) Forsøg med indlæring af for eksempel fremmedsprog i en søvntilstand har givet lovende resultater. Eleverne falder i søvn, hvorefter de via hovedmikrofoner får indpodet lektionerne.

En række andre interessante facts om søvn, drømme og hjernevirksomhed er ved at blive blotlagt. For tiden beskæftiger en livlig forskningsvirksomhed sig med at undersøge visse kemiske substanser i de dele af hjernen, som man formoder styrer søvn og vågenhed. Disse kemiske substanser menes at være indkoblet i signaloverføringen mellem grupper af nerveceller. Man er nu godt på vej til at klarlægge, hvilke substanser der er tale om, og hvor de virker i hjernen. I løbet af få år kan man regne med at nå betydeligt længere på dette vigtige forskningsområde – og dermed får vi mere at vide om, hvorfor vi hver nat må sove, og hvorfor vi ikke kan undvære drømmene.

KB

Gå bare i vandet.
Svøm.
Stå på vandski.
Dyk under vandet.
Gør alle de ting,
De har lyst til.
Gør det — med
Tampax tamponer.
Lyder det ikke som
en vidunderlig måde at
tilbringe sommeren på?
For fuldstændig
frihed, fuldstændigt
velvære...

TAMPAX
tamponer

MENSTRUATIONSBEKYTTELSE · BÆRES INDVENDIG
TAMPAX SCANDINAVIA A/S · KØBENHAVN

Nogle håndfulde farvepulver i vandet gør det lettere for teknikerne at studere strømningernes forløb langs kysten ved Hvide Sande, som her er opbygget i nøjagtig model – skala 1:300. Den røde farve dryppes altså i vandet på et sted, som svarer til ca. 100 meter udenfor molespidsen.

en bølge brydes mod en revle. Der sker da det samme, som hvis man sprøjter en kraftig vandstråle ned i et badekar: der opstår en rotationsproces. Som følge heraf dannes også en bundstrøm, som kan rive slemt i benene og måske vælte de badende. Men hvis man er i tvivl om, hvorvidt det er muligt at bevare fodfæstet, gælder det om at flyde så højt som muligt i vandoverfladen. De øverste vandlag bærer nemlig altid ind mod stranden, kraftigst i blæsevejre – i øvrigt det princip, der benyttes ved surfriding.

Måske vil det i første øjeblik føles, som føres man til havs, idet man følger bølge-rotationen, der på overfladen nemt kan strække sig over en halv snes meter. Men den flydende badegæst bliver i den sidste ende hele tiden skyllet længere ind end ud.

Vestkysten er ikke så lumsk en badestrand, som den får skyld for, viser Kystlaboratoriets forsøg med en model af kysten ved Hvide Sande. Men undertiden opfører strømmen sig anderledes, end usagkyndige regner med, og så kan der opstå livsfarlige situationer. I artiklen her gennemgås nogle af de fælder for badende, som hyppigst har ført til ulykker – både ved Vesterhavet og langs andre danske kyster.

Den danske vestkyst er ikke nær så farlig og lumsk for badegæster, som den i folkemunde har ord for at være. Det har Kystlaboratoriet i Lundtofte konstateret ved en række modelforsøg, hvis formål er at undersøge strømforhold og sandvandring.

Når langt de fleste af sommerens badeulykker alligevel finder sted ved Vestkysten – der omkommer hvert år en snes badende ved de danske strande – skyldes det, at strømmen langs kysten opfører sig anderledes, end mange turister og sommerhusboere regner med.

Der er således navnlig fare på færde under ganske specielle forhold, hvor f.eks. strømmen udmærket kan gå i den modsatte retning af såvel bølgerne som vinden. Det er også falsk tryghed, når badegæster tror sig sikre, fordi de vælger at gå i vandet i læ af en hofde eller havnemole. Og da de fleste badende ikke kender til modtræk

i en nødsituation, bliver de grebet af panik – og ulykken er under opsejling.

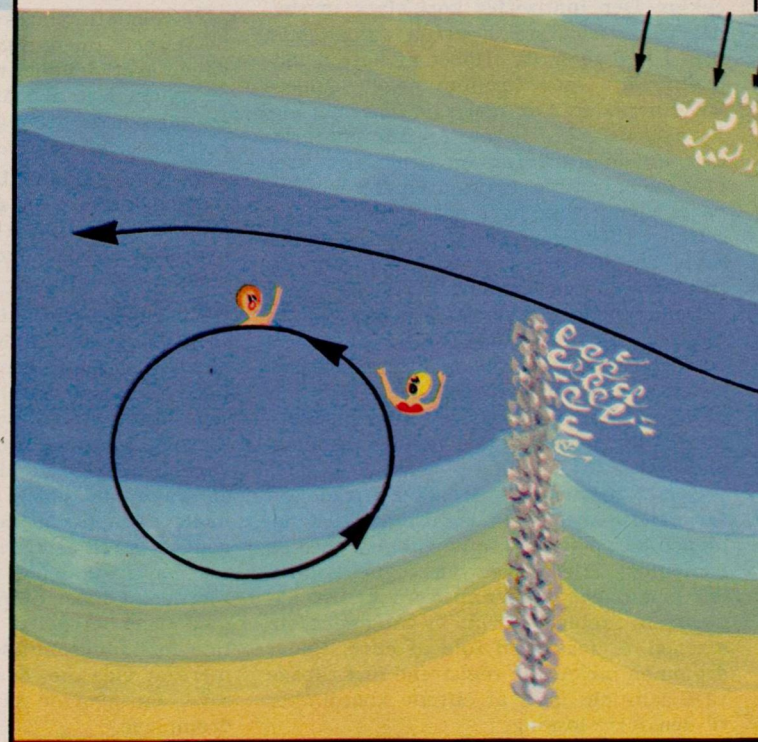
Samvirke har fået demonstreret de mest markante farer og fælder, der truer badegæsterne, på en model af den jyske vestkyst omfattende en 7,5 km lang strækning ved Holmsland Klit med fiskerihavnen Hvide Sande i centrum. Modellen er opbygget af Kystlaboratoriet og måler 28 x 15 m. I det kunstige bassin, hvor man ved hjælp af en speciel bølgemaskine nøje kan kopiere en vesterhavsstorm med hushøje bølger, afsløres alle undervands- og overfladestømme samt en række andre forhold, der er karakteristiske for vestkysten.

Der er især fire bade-fælder, som hvert år jager en skræk i livet på en mængde turister, og som for de mest uheldige kan betyde druknedøden.

De tre af disse fælder anskueliggøres på tegningerne til højre. Den fjerde kan opstå, når

Fælden bag høfden

Når vinden og bølgerne står skråt ind på kysten, tror mange, de er i sikkerhed, hvis de bader i læ af en hofde eller havnemole. Det er imidlertid noget af det farligste, man kan gøre, når der er lidt blæst og bølger. Der kan da løbe en strøm som en hel flod langs kysten – men den trækker ikke folk til havs. Faren opstår, når den langsgående strøm løber omkring høfden, hvorved der på læsiden dannes en cirkulær strømning med så voldsom kraft, at den kan føre en badegæst med. Det er en situation, der har kostet flere menneskeliv.

Hvis specielle forhold ikke spiller ind, vil man umuligt kunne blive ført til havs.

Havelys og minisand afslører strømmens luner

– Disse farer truer faktisk de badende mere eller mindre – alt efter kystens struktur og strømforhold – ved alle danske kyster. Således er der mange skrårevler ved Liseleje i Nordsjælland, fortæller lederen af Kystlaboratoriet, civilingeniør Mogens Dyhr-Nielsen. Men forholdene er selvfølgelig langt farligere ved Vestkysten, hvor vind og strøm er stærkest.

Alle disse processer er blevet grundigt studeret i Kystlaboratoriet, hvor der er opbygget et spændende miniatrehav i størrelsesordenen 1:300. Her klarlægger man f.eks. overfladestrømmens hastighed ved hjælp

af ganske almindelige havelys, der flydende i vandoverfladen fotograferes af et robotkamera ophængt i loftet. Via afstanden mellem lyspletterne på filmen kan man så udregne strømfastigheden.

Bundstrømmens styrke afsløres med små plastkugler, indkøbt i en legetøjsforretning og afbalanceret med vand, og farvestoffer fortæller, hvordan strømwhirvlerne breder sig. For at få et nøjagtigt billede af materialevandringen arbejder man med pimpstenspulver og minisand med en diameter på 0,18 mm pr. sandskorn. Det er malet i en rigtig melmølle, men alligevel lidt for groft i forhold til det ellers anvendte målestoksforhold. Finere kunne sandskornene imidlertid ikke være, hvis de ikke skulle høre op med at være sand og i stedet blive til ler. (Fortsættes næste side)

Så let ordner man havneforholdene ved Hvide Sande – når det foregår i målestokken 1:300.

Tegning: Vibeke Ramsing

Fotos: Kaj Lund Hansen

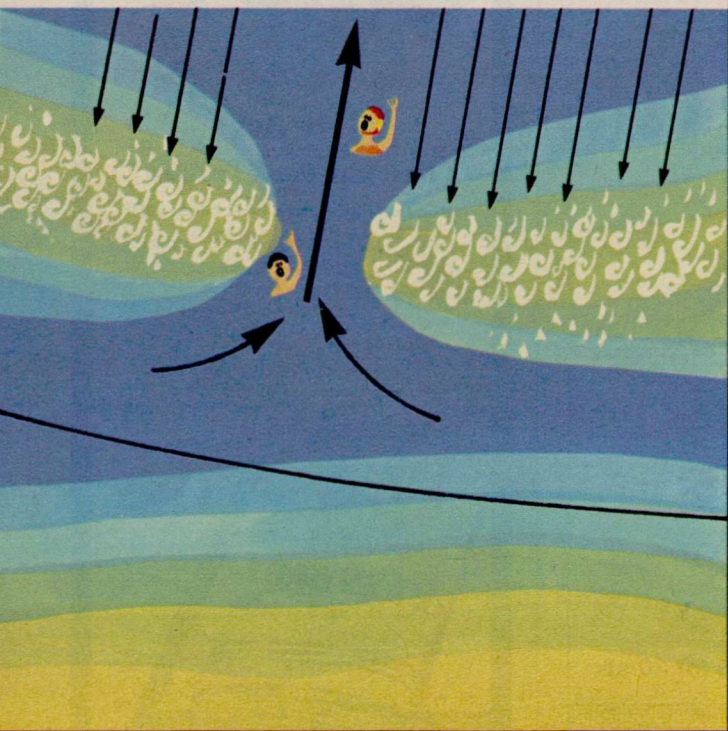

afslører badestrandens dødsfælder

Hullet i revlen

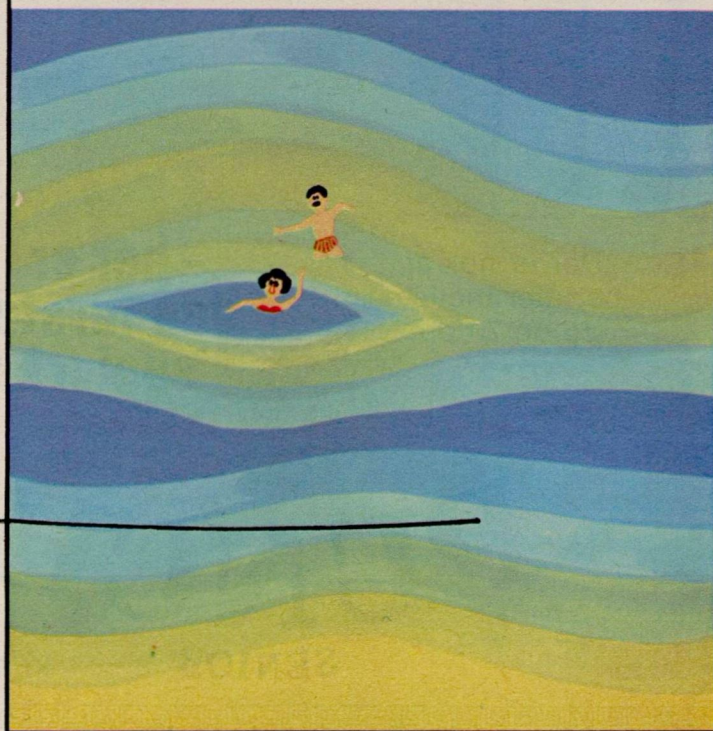
Når bølgerne står lige ind på kysten, slides der ofte hul på revlerne. I blæsevejr opstår og dækkes disse huller helt vilkårligt. Idet bølgerne slår gennem åbningen, brydes de kraftigt med den strøm, der altid løber mellem revlen og stranden. Herved vil hullet i revlen komme til at virke som en tragt, der suger strømmen ud med samme hastighed som en rivende å – en-to meter pr. sekund. Det er umuligt at svømme imod en så kraftig strøm, hvorimod man sagtes kan bevæge sig sidelæns. Men det tænker kun de færreste på, da der tilsyneladende på siderne truer en ny fare: det kogende hav og skum, der opstår, når bølgerne brydes på revlen ved siden af hullet.

Det gælder imidlertid om så hurtigt som muligt at nå ind i dette område, idet bølgerne her bærer ind mod kysten og sikkerheden.

Skrårevlen

Mange badegæster ynder at gå en tur på en tilsyneladende fredeligt udseende revle tæt ved kysten. Men det kan ske, at revlen pludselig svinger i en svag bue til havs for så få meter længere ude igen at løbe parallelt med kysten. Hvis den soppende turist fortsætter lige ud, vil han sandsynligvis dumpe i et rektangulært hul, der ved den inderste revle kan være to meter dybt, mens der længere ude måske er fem meter ned til bunden. Hullet, der kan fortsætte et godt stykke langs den svingende revle, opstår på grund af specielle strømforhold i forbindelse med bøjningen af revlen. Selv en rutineret svømmer kan blive overrasket af det dybe vand, når revlen uventet svinger – og begyndende nervøsitet slår let over i panik ved en ukendt situation. Disse skrårevler er stabile og forsvinder ikke.

Skærverne i minihavnens moler er derimod nøjagtig 300 gange mindre end stenene i den rigtige havn.

Millioner af tons sand på vandring

Når bølgemaskinen – et Storm P.-lignende apparat indeholdende blandt andet gamle bildele – i timevis lader en kunstig vesterhavs-storm med fire meter høje bølger rase, kan man følge, hvordan det melagtige sand vandrer langs kysten – akkurat som i virkeligheden.

Det er enorme kræfter, der her udløses. Man ved således, at en halv million kubikmeter sand (en million tons) hvert år vandrer mod syd forbi Hvide Sande. Den reelle

sandvandring er på mange millioner tons, men kun en halv million kubikmeter aflejres årligt for bestandig på de nedre strækninger af vestkysten. Denne mystiske sandvandring der er skyld i, at der nogle steder høvles en halv snes meter af kysten på få måneder, „brækker“ ved Bovbjerg, hvor nettovandringen er 0.

Intet menneske har dog endnu kunnet afsløre det samspil af de fysiske kræfter, der ligger bag materialevandringen, som får kontinenter til at skifte udseende i løbet af hundreder eller tusinder af år. Sandet opslemmes på en eller anden mærkelig måde under bestemte forhold af vandet, der måske først giver slip igen efter en svømmetur på mange kilometer.

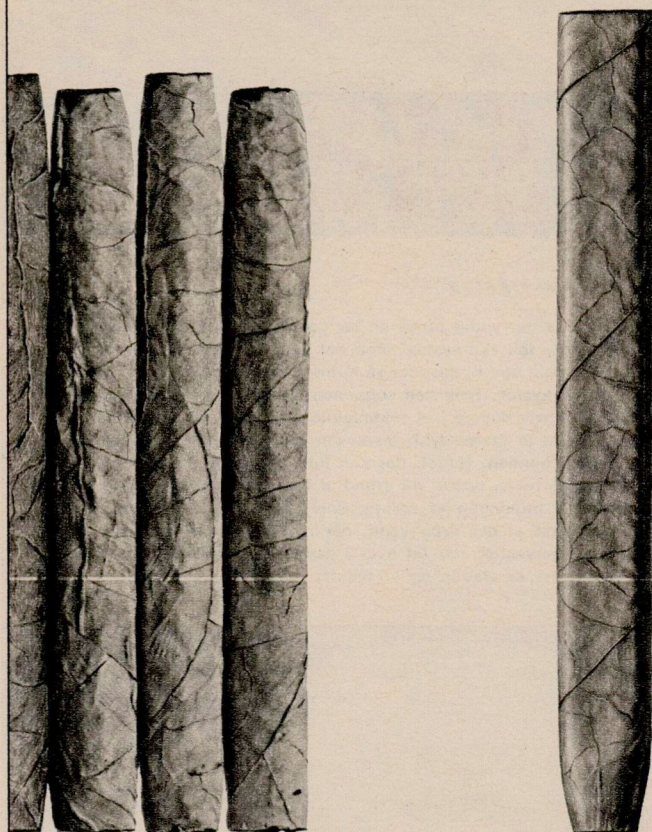
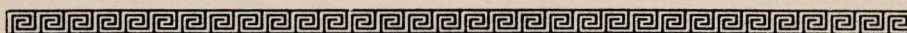
Der er store perspektiver i denne forskning, som først for alvor kom i gang under krigen i forbindelse med invasionsplanerne, der ikke kunne realiseres uden et nøje kendskab til kyst- og strømforhold. Det er allerede lykkedes for laboratorier at reproducere kystudviklingen 100 år tilbage – ved simpelt hen at opbygge modeller efter gamle kort og opmålinger og sætte pres på maskineriet, så et års udvikling for eksempel gennemløbes på et døgn.

Muligt at forudsige Vestkystens forløb om hundrede år

Det vil således rent teoretisk være muligt – hvis de fornødne midler bevilges – at gennemføre modelforsøg, der nøje viser, hvordan for eksempel den jyske vestkyst ser ud om 100 år eller mere!

For Kystlaboratoriet – der hører ind under Vandbygningsinstituttet under Akademiet for de Tekniske Videnskaber – trænger sig imidlertid i første række de praktiske opgaver på. Man har som en af de største opgaver bevist, at det trods helt ekstreme strømforhold var muligt at anlægge den nye Hanstholm havn, og nu arbejder man på at løse tilsandingsproblemet ved Vestkystens havne.

– Det er et problem, som kendes overalt i verden, og som man forsø-

Der er nok af
cerutter mellem
55 og 70 øre

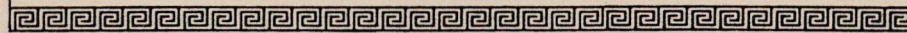
- her er
den første
senior!

PUNCH

SENIOR

Kr. 6,25 for 10 stk.

(han har Perle i piben)

– netop den Perletobak HAN bedst ka' li'...

Find den DE bedst ka' li':

CAVENDISH er aromatisk med rom

MIXTURE er mild og let krydret

FINSKÅREN er mild og let

BLENDED er mild og let

BURLEY er mættende

– der er Perle i pung,

æske eller dase – tal

med Deres tobaks-

leverandør om de

forskellige typer.

ger at bekæmpe med en række nye metoder, fortsætter civilingeniør Dyhr-Nielsen. Således er højdebyggeriet ved at blive afløst af kunstig sandtilførsel, hvilket også ventes at blive aktuelt herhjemme.

I USA, hvor værdifulde sommerhusområder i Florida og Californien er i fare på grund af sandvandringen, har man således konstrueret en slags undervands-bulldozer, der skraber sandet ind til kysten. Eller man pumper det sand, der aflejrer sig på den ene side af havnemolerne og måske bevirker tilsanding, over på den anden side, hvor strømmen ofte gnaver store huller i kysten. I nogle tilfælde kan det betale sig ligefrem at køre sand til fra baglandet i samme tempo, som det skylles af kysten.

Disse materialevandring er skyld i, at man i dag praktisk talt ikke tør anlægge en ny havn uden at foretage grundige modellforsøg. Derfor har Kystlaboratoriet udført projekter til nye havneanlæg i Grønland, til fiskerihavne på Island, en malmhavn i Canada, forsøg med tidevandsstrøm til kajanlæg i Singapore samt havneanlæg i Sydafrika og på Tenerife.

Sidstnævnte sted lavede man modellforsøg med en oliepier, hvortil der var fortøjet en tanker svarende til en dødvægt på 300.000 tons. Da man sendte en otte meter høj Vesterhavsølge (den højeste der er målt herhjemme) mod skibet, røgte kæmpetankeren sig næsten ikke. Men da bølgemaskinen i stedet frembragte en 120 sek. lang dønning – som findes i Atlanterhavet – var det umuligt at holde skibet, der sprængte fortøjningerne. En sådan dønning kan praktisk talt ikke ses – den er nærmest en svingning i vandet. Herhjemme varer dønningerne – der er en „døende vindbølge“ – kun fem-ti sekunder.

„Bobletæppe“ til vandskiløberne

Kystlaboratoriet har dog også fået tid til at beskæftige sig med mindre, lokale – og mere kuriøse – opgaver. Til de internationale vandskimesterskaber på Bagsværd sø her i sommer har laboratoriet således konstrueret et såkaldt bobletæppe. Det består af en række rør udlagt på bunden af søen. Når der sættes lufttryk på, stiger der gennem huller i rørene i titusindvis af bobler op til overfladen, hvor der opstår en modstand, som nedbryder bølgerne. Bobletæppet skal anvendes i tilfælde af vindforhold med så høje bølger, at det normalt umuliggør vandskiløb. Takket være luftboblerne kan deltagerne stå på vandski i vindstyrke syv, der plejer at rejse en halv meter høje bølger.

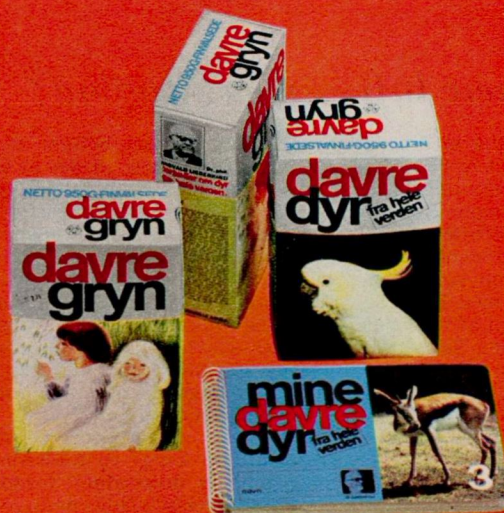
kb.

Får Deres børn en god morgenstart hver dag?

-ellers prøv med Davre Gryn!

Lad Deres børn begynde dagen med en skudfuld dejlige nødderistede Davre Gryn, fyldt med protein, jern, fosfor, B¹ vitamin og alt, hvad der ellers gi'r en sund morgenstart. På pakkerne fortæller dr. Lieberkind om alle de festlige Davre dyr fra hele verden – og Brugsen har den flotte samlebog til kun 1 krone!

* Davre Gryn – fra en af forbrugernes egne fabrikker – fås kun i Brugsen! Så kvalitetskontrollen er naturligvis i orden... Derfor går De godt i byen, når De går efter Brugsens egne varer. Der er ikke sparet på kvaliteten – kun på prisen!

BRUGSEN

1940-50

1950-60

Kooperationen som pioner
Den danske kooperative bevægelse gik forrest i kampen mod de stivnede og forældede møbeltyper. Med Børge Mogensen som arkitekt gennemførtes et helt nyt socialistisk møbelprogram, som blev præsenteret i 1944. Adskillige møbeltyper fra denne kollektion bliver stadig producerede.

Fint bænket i møbelhistorien

Brugsforeningernes indsats har fået en smuk plads i en stor billedplancher om de moderne danske møblers historie. Planchen er udgivet af Møbelfabrikantforeningen, og den fremhæver, at det var brugsforeningerne, der i årene 1940-50 gik forrest i kampen mod de stivnede og forældede møbeltyper, der dengang beherskede markedet. Som eksempel på FDBs praktisk betonedede møbelprogram fra den tid vises Børge Mogensens spisestuestol og Hans J. Wegners gyngestol med tremmeryg. Begge stole er stadig i fuld produktion og med snart et kvart århundrede på sædet kan de betegnes som klassikere i dansk møbelkunst.

Møbelplanchen er i øvrigt samtidig et stykke hverdagshistorie, og den fortæller, at vi i samme periode også fik radar, nylonstrømper, jettfly og transistorer. Stadig aktuelle opfindelser, lige så aktuelle som de to stole, der begge er blandt de mest solgte af alle danske møbelmodeller.

Renere luft — men hvordan?

Samtidig med at olieopvarmning af vore boliger afgjort er slået igennem, er man blevet klar over, at der er skabt en forureningskilde af næsten uoverskuelige ødelæggende virkninger. Svovl er nemlig et af de affaldsstoffer, der ved forbrændingen ryger ud gennem skorstenene, og svovl forårsager skader på bygninger, maskiner og biler.

På en konference, der fornylig blev afholdt i København med luft- og vandforureningen som emne, anslog lederen af det svenske andelsforsikringsselskab Folksam, direktør *Seved Apelquist*, at svovlen foranlediger rustskader på svenske biler og maskiner for 650 mill. kr. årligt, som erstattes af forsikringsselskaber. Bygnings-skader koster godt og vel det samme beløb.

Så store interesser er på spil, at Folksam de sidste otte år har ydet en kvart million årligt til forskning af luftforureningens årsager. I år er donationen fordoblet.

Til september vil andelsforsikringsselskaberne tage forureningsproblemer op til debat på en verdenskonference, der afholdes i Hamburg. Herved går disse selskaber aktivt ind i den kampagne, som det internationale andelsforbund (ICA) for nylig har startet med krav om bedre omgivelser, ren luft, rent vand, som en naturlig forbruger-rettinghed.

Det er som led i samme bestræbelser, at det olieaffinaderi, forbrugerselskabet OK vil opføre på Sveriges Kattegatskyst, skal kunne afsvovle brændselsolierne.

Tolv års venten på en brugs

Forbrugerne på Vestamager må næsten have verdensrekord i tålmodighed. Her tiltrængtes en brugsforening med dens altid gunstige indflydelse på den lokale prisdannelse. Derfor satte brugsforeningen HB som en begyndelse i 1958 en rullende butik i trafik i distriktet. Den blev hurtig populær, men fik en kort levetid. Ved en højesteretsdom i efteråret 1959 blev den så at sige frataget kørekortet for bestandig.

Dette satte gang i HBs planer om permanent butik i kvarteret. Fire grunde i sammenhæng med hinanden blev købt. Men hvor mærkeligt det end lyder, lod de fire grunde sig ikke slå sammen. Om det var hækkene, der ikke kunne rykkes op, er endnu uklart.

Derefter varede det i hvert fald hele seks år, før HB havde fundet et nyt areal, der kunne sammelægges. Det var i 1966. Men først nu er alle papirer i orden. Til september kan byggeriet begynde. Så kommer forbrugerne heller ikke til at vente længe, for allerede i februar-marts kan butikken åbnes. Men alt i alt har det været tolv år, før forbrugerne på Vestamager fik deres drøm om et lokalt brugsforeningssupermarked opfyldt.

Da Axelborg var til salg for syv millioner

I Københavns centrum ligger Andelsbanken (i Axelborg) og på det modsatte gadehjørne Arbejdernes Landsbank (i Panoptikonbygningen). I anledning af landsbankens 50 års jubilæum for nylig fortæller redaktør Preben Bengtson i et skrift, at det kun er et tilfælde, at beliggenheden i dag ikke er omvendt.

Da det i 1925 knagede i den daværende Andels- og Folkebanks fuger, fik Landsbanken nemlig Axelborg tilbudt for syv millioner kroner. Landsbanken købte ikke (den var egentlig selv inde i en svær økonomisk tid). Begge banker blev altså, hvor de var, og med det resultat, at de nu dominerer dette københavnske bykvarter, ikke mindst fordi det endelig nu er lykkedes for Andelsbanken at få vinduesfacade mod Vesterbrogade.

Festskriftet omtaler Landsbanken som Danmarks eneste lønmodtager- og forbrugerejede bank. Men det nævnes også, at privatpersoner er afskåret fra at erhverve aktier i banken. Ejerforholdet er altså indirekte. Omvendt kan enhver købe andelsbreve i Andelsbanken og dermed opnå direkte medlemsindflydelse. Set ud fra en kooperativ synsvinkel har Andelsbanken nok så meget som Landsbanken jordforbindelsen i orden. Begge banker er „med i familien“, begge er nyttige i det folkelige økonomiske liv i Danmark — begge uundværlige.

Ny autoskade hvert minut hver arbejdsdag

Det store andelsforsikringsselskab MLU har nu over en halv million forsikringer, tegnet af bilister, husejere, landbrugere, mejerier og mange andre. Bilforsikringer udgjorde den alt overvejende del. MLU kan regne med at behandle en ny autoskade hvert minut hver arbejdsdag året rundt — cirka 150.000 pr. år.

MLU blev stiftet for 70 år siden som landbrugets og mejeriernes ulykkesforsikring. Nu dominerer bilejerne. Selskabets store tiltrækningskraft ses af, at nytængerne i MLU i 1968 viste større stigning end tilgangen i landets bilpark som helhed. Dette oplyste formanden for MLU, gårdejer *Hans Jensen*, Bredsten, på selskabets generalforsamling. Han sagde også, at tre af hver fem bilforsikringer er tegnet med selvrisiko.

I omtalen af forløbet af MLUs øvrige forsikringsvirksomhed sagde formanden, at tyveriforsikringen giver stort under-skud. Det er butiksinbrudene, som koster. Tyvenes opmærksomhed synes samlet om kvalitetsmærker i spiritus samt cigaretter. Der kan ikke være tvivl om, at handelen med disse tyvekoster er organiseret, sagde formanden.

MLU står foran reform af sit repræsentantskab, selskabets højeste, styrende organ. I de sidste femten-tyve år er MLUs medlemskreds ændret, så den nu er et bredt udsnit af hele landets befolkning, men repræsentantskabet er i dag udelukkende sammensat af personer med tilknytning til landbrug eller mejeridrift — MLUs udgangspunkt. Udviklingen har medført kravet om en ny form for medlemsindflydelse. Formanden antydede en løsning, som sikrer en retfærdig repræsentation, men som samtidig på ikke alt for afgørende måde bryder med MLUs gode traditioner.

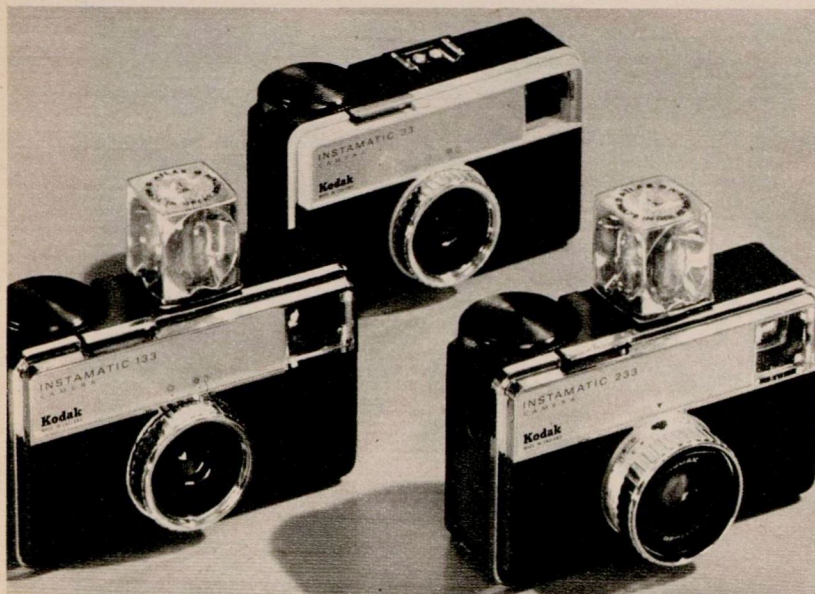
Løsningen menes at ligge i en „blandet repræsentation“. Dette kan opnås ved at følge de tre valgmetoder samtidig anvendes:

- 1 På landet skriftligt valg af tillidsmænd, hvor MLUs effektivt virkende tillidsmandsinstitution samtidig opretholdes.
- 2 Direkte, skriftligt valg i hovedstads- og amtskommunale områder. Her betjenes de forsikrede af MLUs lokale kontorer.
- 3 Interesseorganisationer, der kan antages at omfatte store grupper af selskabets medlemmer, udpeger en vis del af repræsentantskabet, på tilsvarende vis som det sker i den svenske kooperative forsikringsorganisation Folksam.

Det er endnu ikke angivet, hvornår en nyordning kan foreslås til debat og vedtagelse.

Direktør *Høiriis-Johannsen*, der på generalforsamlingen gennemgik MLUs regnskab, gjorde opmærksom på, at udgifterne til administration i 1968 procentvis faldt med $1\frac{1}{4}$ i forhold til året forud. Det er rationaliseringsfordele, som slår igen. Cirka 360.000 forsikringer er nyttegnet, udvidet eller ændret. Regnskabsoverskudet på godt tolv millioner kroner henlægges til fonds, der forøger MLUs økonomiske styrke.

NYT FRA VAREFRONTEN

Forskellen på Instamatic 33 og 133 er, at den sidste har indbygget blitzholder med automatisk drejning af terningen. Model 233 har også denne automatik og dertil en bedre linse og en finere optisk søger.

Instamatic-kameraer

Papirfarvebillederne har rigtigt vundet terræn hos amatørfotograferne efter at både kvaliteten og holdbarheden er blevet forbedret, og i mange albums sidder farvebillederne nu som dejlige minder om familiens ture og oplevelser – og det er jo meget nemmere at have dem i et album end at vise dem på en skærm i et mørkt værelse.

Det er også blevet nemt for den helt uerfarne at fotografere med godt resultat, uden at skulle anskaffe de meget dyre automatiske fotoapparater. En moderne udformning af det gode, gamle box-kamera er Kodaks Instamatic kameraer, hvor indstillingen er meget enkel med symboler for afstand og lysforhold. Filmen til disse apparater leveres i en kassette, der ikke kan anbringes forkert i apparatet.

Brugsen fører den nye serie Instamatic 33, 133 og 233 i et klar-til-brug sæt, hvor man foruden kameraet og brugsvejledning får en negativ farvefilm, en håndledsrem og, for 133 og 233's vedkommende yderligere en blitzterning til fire optagelser med kunstlys foruden det tilhørende lille batteri.

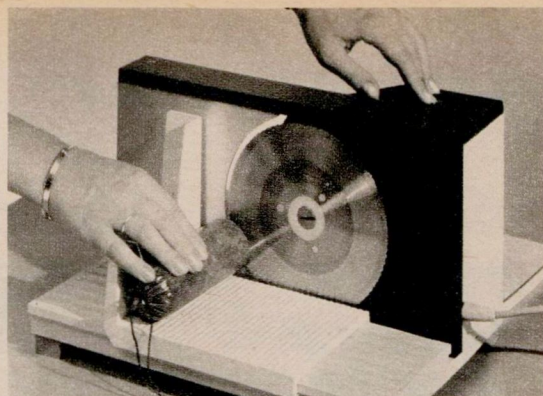
Instamatic 33 (uden blitz, men med mulighed for tilslutning til separat blitzholder) koster i æske 74,50 kr., 133

koster 113,- kr. og 233 koster 162,- kr. De to sidste modeller har automatisk drejning af blitzterningen, så den er klar, når filmen er ført frem til næste billede.

Filmkassetter til Instamatic fås også med film til almindelige sort/hvide billeder eller med Ektachrome-film til diapositivbilleder i formatet 26×26 mm.

Fremkaldelse og kopiering af filmene, både s/h, negativ- og positivfarvefilm ordner Brugsen, der fører alle tre typer film. Negativfarvefilm fås med 12 eller 20 optagelser, og fremkaldelsen alene koster for begge film kr. 7,20. Fremkaldelse i forbindelse med bestilling af farveaftryk koster kr. 5,40, og farveaftrykkene koster i formatet 9×9 cm 1,80 kr. pr. stk., d.v.s. at den totale udgift til film, fremkaldelse og kopiering af farvenegativfilmen er knapt 3 kroner pr. billede ved 12 optagelser, og lidt billigere, 2,65 kr., ved brug af film med 20 optagelser.

Blitzterninger koster kr. 7,80 for 3 stk. til 12 optagelser. Til alle tre modeller kan yderligere købes en taske af sort læder med støbt forside for kr. 16,50. Tasken er foret med lysegråt fløjel, og beskytter godt mod støv og slag, ligesom den er hurtig at lukke op til brug.

Brød- og pålægsskærer

Som supplement til udvalget af hånddrevne skæremaskiner til køkkenet fører Brugsen nu til kr. 195,- den tyske Bauknecht maskine, hvor en lydsvag, kraftig el-motor trækker den rustfri, fintandede kniv. Maskinen er veludformet, står godt fast på bordet på fire gummisugekopper, og er nem at betjene. Grundplade, motorhus og slæde er udført i hvid og grå polystyren, der er et af de „ædle“ plasticstoffer, som er meget modstandsdygtigt over for påvirkninger af rengøringsmidler og mekanisk slid.

Anlægspladen, hvis stilling regulerer tykkelsen af det skårne, er af matpoleret aluminium; skivetykkelsen kan indstilles fra 1-15 millimeter med et lodret skydegreb med markering for hver millimeter. Som en god sikkerhedsforanstaltning er kontakten udformet sådan, at den konstant skal være trykket ind med venstre hånd under skæringen.

Op pålæg kan skæres helt op til den sidste millimeter, til rester er der en speciel holder, som fører f. eks. pølseenden frem mod kniven uden fare for fingerspidserne.

FDBs prøvekokken har afprøvet maskinen og fundet den pænt udført og effektiv i brug. Der følger en dansk brugsanvisning med, og der er et års garanti.

Maskinen måler 36×25×22 cm (højden) og tilsluttes en almindelig 220 volt vekselstrømskontakt. El-motoren er dobbelt isoleret, og således altid berørings sikker, selv i fugtige rum.

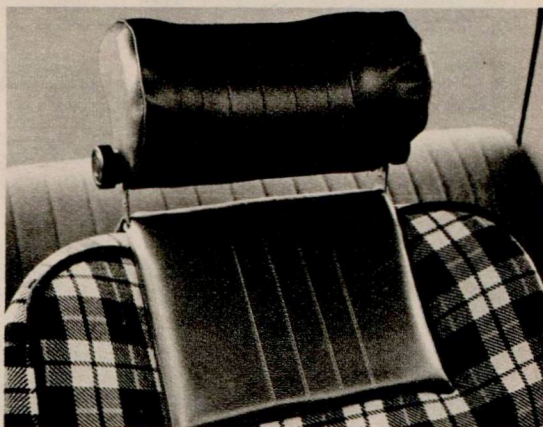
„Lænestol“ til lange bilture

Det er ikke nemt at sidde stille time efter time i et bilsæde; føreren har noget at lave hele tiden, men passagererne bliver efterhånden sløve af uvirksomheden og drejer og vender sig i sæderne for at finde en god hvilestilling.

Sæderne i de fleste biler er som regel for korte i ryggen til at støtte hele kroppen. En god hjælp er den nakkestøtte i kunstnappa, som Brugsen sælger for knapt 35 kroner. Den består af en faconformet pude med behagelig fast polstring sat på et stativ, der med to u-formede metalbøjler sidder fast på ryglænet, og giver den ekstra højde, der gør bilsædet til en behagelig støtte også for hovedet.

Nakkestøttens pude, der er udformet med øreklapper i hver side, kan indstilles op og ned, og også pudens hældning frem og tilbage kan reguleres og fastspændes i den bedste stilling.

Nakkestøtten fås i sort eller rød. Metalbøjlerne på bagsiden af ryglænet er også beklædt med kunstnappa, på forsiden er de bygget ind i den forede, flade rygpude.

hvorsomhelst | nårsomhelst | allerhelst

iskold **jolly** den der slukker

Den lange kø foran LÆRDOMMENS PORT

Godt 37.000 unge forlader nu i sommer skolebænken med et eksamensbevis i baglommen: cirka 8.700 tager studentereksamen fra gymnasierne og cirka 1000 fra kursus, de første HF-elever (højere forberedelseksamen) er blevet færdige, i alt 800, og dertil kommer 19.200 med realeksamen og 7.500 med statskontrolleret prøve fra 10. klasse.

En meget stor del af disse unge ønsker at flytte lige over på en ny skolebænk for at imødekomme uddannelsessamfundets stigende krav. Der er pres som aldrig før på „skolebænk-uddannelserne“, og mange kvalificerede unge afvises – eller må vente på optagelse til næste år eller næste år igen. De kan ikke som lærningene (omtalt i *Samvirkes* første artikel om uddannelsesmulighederne) vælge og vrage frit mellem en række forskellige fag.

Den længste kø støder man på, hvis man stiler mod en uddannelse inden for den sociale sektor – som for eksempel socialrådgiver, børneforsorgspædagog eller børnehaver- og fritidshjems lærer. Det skyldes antagelig, at ungdommen er mere „socialt indstillet“ end tidligere. Debatten om ændringer i den sociale struktur har også været med til at vække de unges interesse.

Socialrådgiver: Kun hver fjerde kan regne med optagelse på en af de sociale højskoler – således var der i foråret 1000 ansøgere til 250 pladser.

Da langt de fleste ansøgere er kvalificerede, er det en svær opgave at sortere de bedste fra. Foruden den skolemæssige baggrund tages der også hensyn til den erhvervsmæssige erfaring og det sociale engagement.

Børneforsorgspædagog: Også her kan

kun cirka en fjerdedel af ansøgerne regne med at komme ind. Uddannelsen er kun ti år gammel, og der undervises på såvel en småbørnslinje som en almen linje. På småbørnslinjen uddannes pædagoger, der får deres virke blandt børn under to år fortrinsvis på spædbørnshjem og vuggestuer, mens pædagogerne fra den almene linje arbejder på børne- og ungdomshjem.

– Den sociale-pædagogiske interesse blandt de unge er så stor, at vi får henvendelser fra skoleelever lang tid før, de får deres eksamen, fortæller man på forsorgsseminariet i *Jægerspris*. Mange af ansøgerne er unge, der tidligere søgte ind på folkeskoleseminarierne. Nu er vi de foretrukne – for de unge vil nok være pædagoger, men ikke skolelærere...

Der er stort behov for børnehaver- og fritidshjems lærer (inder), som også beskæftiges i børnehaveklasser, i fritids- og ungdomsklubber, på børne- og ungdomshjem, og inden for særforsorgen (blinde, døve og åndssvage). De 122 klasser på seminarierne vil derfor vokse til 200 i 1973.

Fysioterapeut og ergoterapeut: Der har i en længere årrække været meget stor søgning til uddannelsen som fysioterapeut, og det samme er tilfældet for ergoterapeuternes vedkommende. Der er cirka tre gange så mange ansøgere som ledige pladser.

Fysioterapeuten arbejder med genoptræning ved hjælp af en række fysiske behandlingsformer og deltager endvidere i forebyggelse af erhvervssygdomme – samt afspændingsteknik for gravide. Ergoterapi er behandling eller beskæftigelse, så patienterne genvinder eller bevarer deres funktionsdygtighed på såvel det fysiske som psykiske område. Henholdsvis 140

Adskillige uddannelser søges i år af 3-4 gange så mange unge, som der er plads til, men man finder dog også uddannelsesinstitutioner, for eksempel seminarierne, hvor køen er kortere, end den længe har været. Artiklen her giver et overblik over tilstrømningen til de forskellige „skolebænk-uddannelser“ – og ansøgenes chance for at få deres ønsker opfyldt.

og 60 unge starter hvert år på uddannelsen som fysio- og ergoterapeut.

Plads til alle kvalificerede

Seminarierne: Så godt som alle kvalificerede vil blive optaget på seminarierne i år. Det skyldes den nye lov om læreruddannelse, der træder i kraft 1. august. Ifølge den har nu kun studenter og HFere adgang til seminarierne, så ansøgetallet er faldet fra 4300 sidste år til 3500 i år. Der er netop cirka 3500 pladser på seminarierne, der har i alt cirka 12.000 elever.

Antallet af tilmeldte studenter er nogenlunde som i fjor, mens HFerne endnu ikke har kunnet opfylde det hul, som realisterne efterlod. I alt 600 af de 800 nye HFere har dog meldt sig til seminarierne.

Som sædvanlig er der størst pres på seminarierne i hovedstadsområdet samt i Århus og Odense. Her er alle pladser besat, men der skulle endnu være en chance for interesserede på de mindre seminarier – især i Jylland.

Også **husholdningsseminarierne** optager så godt som alle kvalificerede ansøgere. Her uddannes hvert år 50-60 **husholdningslærerinder**. I øvrigt er de første mandlige seminarister på vej.

Fri adgang

Hvis man ikke har tid til at vente i de alenlange ansøgningskøer, findes der, især for studenterne, en række studier med fri adgang. Her er der først og fremmest **universiteterne**, hvor alle med studentereksamen frit kan lade sig indskrive. Immatrikulationsfristen udløber 16 juli,

og man regner i år i København med 4240 nye studenter mod 3953 i 1968.

Sidste år indskrev 1491 studenter sig ved det filosofiske fakultet, heraf 209 psykologistuderende – et modestudie, som interessen nu er faldende for. 759 gik i gang med studierne ved det rets- og statsvidenskabelige fakultet, (429 valgte jura, 191 statsvidenskab og 139 sociologi) mens der var en tilgang på 609 til det lægevidenskabelige fakultet, 571 til det matematisk/naturvidenskabelige fakultet og kun 44 til det teologiske fakultet. I alt er der nu cirka 21.000 studerende ved Københavns Universitet.

I Århus regner man med 2010 nye studerende i år mod 1892 i fjor – og 2750 i 1975. Sidste år fordelte tilgangen sig med 614 studerende til det humanistiske fakultet, 392 til det lægevidenskabelige fakultet, 479 til det økonomisk-juridiske fakultet, 262 til det naturvidenskabelige fakultet, mens 84 ikke valgte studieretning straks. Endvidere startede hele 61 nye studenter ved det teologiske fakultet, hvilket er 17 flere end i København.

I år er et af de spændende spørgsmål i hvilket omfang, der vil blive lukket HF'ere ind på universiteterne. Cirka 100 HF'ere vil ifølge en prognose fra Direktoratet for gymnasieskolerne melde sig ved universiteterne, men langt fra alle ventes optaget. HF'ere kan kun komme ind på dispensation.

Et andet frit studium er uddannelsen til *farmaceut*. Den finder sted på Danmarks farmaceutiske Højskole, hvor 132 her i sommer har indstillet sig til afsluttende eksamen. Der blev optaget 107 nye studenter i 1967, 122 sidste år, og i år

ventes der en tilsvarende stigning. For tiden er der knap 400 studerende på højskolen, hvortil der kræves studentereksamen.

Der er heller ikke for tiden adgangsbe-grænsning ved handelshøjskolen i København, mens *Århus Handelshøjskole* sidste år måtte afvise 25, der ønskede at læse til HA (handelsvidenskabelig afgangseksamen). I Århus blev der sidste år optaget 180 HA'ere, 189 HD'ere (handelsvidenskabelig diplomprøve) Hvis tilgangen til HD-studiet i år bliver større end i fjor, vil det også her blive aktuelt med adgangsbe-grænsning.

Ved Københavns handelshøjskole blev der i 1968 optaget 270 nye til HA-studiet (185 var nybagte studenter) og 789 til HD-studiet. I sprogafdelingen var der en tilgang på 295 *tre-sproglige korrespondenter* og 374 *en-sproglige*. Der er heriblandt mange kvindelige studenter, og i alt 95 procent af de korrespondentstuderende er kvinder. I Århus blev der i fjor optaget 153 *tre-sproglige* og 100 *en-sproglige*. Der har tidligere været adgangsbe-grænsning til det *tre-sproglige* studium, men det er ikke nødvendigt i øjeblikket på grund af stagnation i tilgangen.

Der ventes en kraftig ekspansion i antallet af handelsstuderende især i København, hvor man regner med mindst 100 flere til HD-studiet end sidste år. I alt er der nu knap 5000 handelsstuderende på højskolen i København mod cirka 1500 i Århus.

Sorteres efter eksamenskvalitet

På andre højere læreanstalter, hvortil der kræves studentereksamen eller tilsvarende kundskaber, bliver de bedste ansøgere (d.v.s. dem med den højeste eksamenskvalitet) omhyggeligt pillet ud, mens resten afvises. Denne fremgangsmåde benyttes blandt andet på Danmarks tekniske Højskole, landbohøjskolen og tandlægehøjskolerne.

Der er især rift om at komme ind på *Den kongelige Veterinær- og Landbohøjskole*, hvor der sidste år var 533 ansøgere, hvoraf kun 272 slap ind. I år regner man med, at nogenlunde samme tal vil være aktuelle.

1968 blev der optaget 74 veterinærer (122) ansøgere), 106 på landbrugslinjen (222), 16 på mejeribrugslinjen og 31 på havebrugslinjen. Endvidere gik 30 i gang med studiet til landinspektør (77 ansøgere), mens 15 startede som forstkandidater. Der er i alt godt 1300 studerende.

Tandlægehøjskolerne i København og Århus opererer med samme optagelseskvalitet, så det er lige let – eller svært – at komme ind på de to skoler. Der blev sidste år optaget 152 nye studerende i København og 101 i Århus. Der var 245 ansøgere i København mod kun 138 i Århus.

På *Danmarks tekniske Højskole* (Polyteknisk Læreanstalt) er det ikke så svært at komme ind som at blive optaget på den ønskede studieretning. Den 1. september starter 600 nye studerende ligeligt fordelt på de fire linjer – kemi, maskin, bygnings og elektro.

Udsorteringen af ansøgningerne er ret så speciel og foregår ved hjælp af elektronisk databehandling. Alle ansøgere har udfyldt et skema, hvor alternative studieretninger prioriteres. Skemaerne lægges så i en bunke med de bedst kvalificerede ansøgere øverst. Når der for eksempel er

udtaget 150, der ønsker at blive elektroingeniører, vil de næste i bunken, der har elektrolinjen øverst på ønskesedlen, kun kunne få deres ønske nummer to opfyldt.

De mest populære studier er bygnings- og elektrolinjen. Alle på denne linje havde den som deres ønske nr. 1. Af de optagne på kemilinen var der 88 procent, som havde dette studium som topønske, mens procenten for maskinlinjen var helt nede på 56. Der er for tiden cirka 2800 studerende på højskolen, som kun uddanner civilingeniører. Sidste år blev der afvist cirka 100.

Ingeniørakademiet i København optager i år 380 nye akademiingeniørstuderende, mens der kommer cirka 200 ind på det nye akademi i Aalborg. Der opereres her med de samme studieretninger – og chancerne for at komme ind på den ønskede linje er nogenlunde som for civilingeniørstudiet vedkommende.

Den tredje ingeniøruddannelse, der sker på et af landets ni *teknika*, er nu ikke længere betinget af en praktisk uddannelse. Nu kan man gå lige fra skolebænken ind på en *værkstedsskole*, og efter et år her og yderligere 15 mdr. praktiktjeneste på en arbejdsplads, er det muligt at blive optaget i aspirantklasserne på teknika.

Der er stor interesse for denne nyordning som kræver enten realeksamen eller teknisk forberedelseksamen af ansøgerne. Ved de fem værkstedsskoler – Horsens, Odense og Århus samt to i København – er der nu 235 elever på den bygningstekniske linje, 74 på den maskintekniske og 197 på den elektrotekniske linje. De to sidste linjer giver kun adgang til teknika, mens en del af eleverne fra den bygningstekniske linje formentlig vil ud-danne sig videre til bygningskonstruktører.

Alt optaget til efteråret 1970 på nogle laborantskoler

Det har hidtil været nødvendigt at fremsende et håndværks-svendebevis for at blive bygningskonstruktør, hvilket også kræves ved mellemteknikeruddannelser såsom *elektroniktekniker* og *maskintekniker*.

Modsat kan man klare sig med real- eller teknisk forberedelseksamen, hvis man vil være *laboratorietechniker*, *kemotekniker*, *laborant*, *levnedsmiddeltekniker*, *teknisk assistent* eller *teknisk tegner*.

Af disse mellemteknikeruddannelser er den mest populære vel nok laborant-faget. Der uddannes 6-700 laboranter om året – og der er brug for flere til at aflaste de „dyrere“ farmaceuter og dyrlæger. Uddannelsen varer kun to år, heraf en del i praktik, og foregår hovedsageligt ved de tekniske skoler. Der findes i alt ni laborantskoler over hele landet, og nogle steder – især på Sjælland – er der ikke ledige pladser før efteråret 1970.

Eksamenssamfundets øgede krav om større dygtighed og viden har således næsten overalt skabt kødannelser foran dørene ind til det forjættede land. Det er i mange tilfælde ikke nok blot at stå med et eksamensbevis i hånden. Papirerne skal også være af en vis kvalitet. Konkurrencen om at få sine uddannelsesønsker opfyldt starter allerede på skolebænken ...

kb.

KIBBUTZ OPHOLD i ISRAEL

Foreningen DAKIV – Danske Kibbutz-Venner – arrangerer rejse og kibbutzophold i ISRAEL med tog/skib via Italien. Specielle gruppeophold med afrejse fra København d. 20/8, 14/9, 9/10, 15/11 og fremefter en afrejse hver måned. – Se-rejsen foretages med ZIM lines moderne skibe.

Nærmere oplysninger ved henvendelse til DAKIV, Købmagergade 38, 3. 1150 København K. Tlf. (01) BY 4474, mand.-fred. kl. 9-14 samt onsd. og fred. kl. 16.30-20.

DAKIV

god og billig

Vi Snevit brugere ved,

at den store Snevit-pose ikke alene ser ud til at være billig. Den er billig, og det er simpelthen derfor, vi kan li' den!!! Farvestrålende karton med et ringere vaskepulver? - Ikke her! Indlagte lykkkort med gevinst-fristelser? - Heller ikke her!

Nej, Danmarks bedste vaskepulver i den billigste form for emballage - den go'e stærke plasticpose - uden lotteri minus 15% - JA TAK!

Snevit med Enzymer

lavtskummende til klatvask og storvask. Med det store indhold af Bio-aktive enzymer fjernes vanskelige pletter.

Snevit Extra

med dejligt højt skum. Velegnet til klatvask og vask i halvautomatiske maskiner.

Snevit Maskinvask

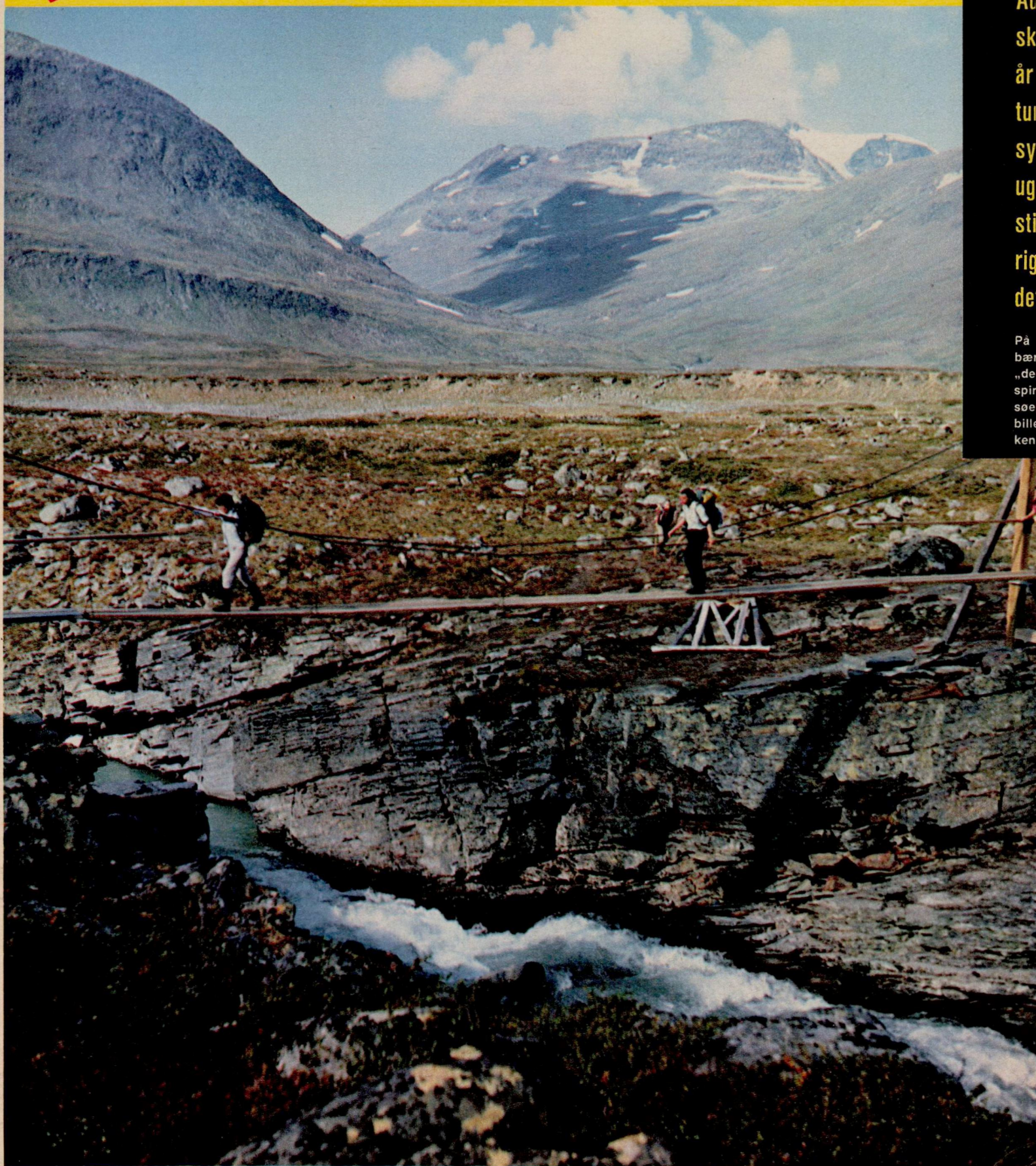
er et lavtskummende storvaskemiddel, specielt til fuldautomatiske maskiner.

Ad vildmarkens „EUROPAVEJ

4

Ad
sk
år
tur
sy
ug
sti
rig
de

På
bær
„de
spin
søe
bille
ken

ige hundrede dan-
foretrækker hvert
markens barske na-
feriemål frem for
sol og vandrer i
ad ensomme fjeld-
let nordligste Sve-
er skildres livet i
erprægede område

arksturen må man selv
in bagage på ryggen, og
e vej" går somme tider ad
roer, somme tider over
te i ensomhed, som disse
a den betagende Lapmar-

Hvorfor ikke prøve en ferie i vildmarken i stedet for sydens badestrande? spørger et beskedent, men voksende antal danskere. Man behøver blot at tage over sundet og et par tusinde kilometer mod nord for at finde et ferieparadis for dem, der forstår at påskønne naturens mere barske goder.

I Europas sidste vildmark, det nordlige Lapland, har *Svenska Turistföreningen* skabt et imponerende net af vandreruter, hvis knudepunkter er veludrustede turisthytter. Herfra drog sidste sommer cirka 3000 mennesker ud på fjeldstierne – blandt dem en halvandet år gammel pige fra *Manchester* og en 83-årig overlæge fra *Uppsala*.

500 af vandrerne var danskere, som med en rummelig rygsæk på nakken og solide støvler på fødderne krydsede sig frem efter kort, kompas og varder ad de i alt 78 eksisterende ruter. Der findes cirka 100 huse og hytter, hvor ødemarksvandrerne overnatter efter dagsmarcher på mellem 15 og 30 km.

De præfabrikerede huse og hytter er alle kørt ud på motorslæde om vinteren – ofte flere hundrede kilometer. Forsyninger af proviant, brændsel (petroleum og træ) og andre fornødenheder slædes også ud om vinteren. Når sneen er væk, skal alt nemlig bæres på ryggen – hvis man da ikke undtagelsesvis vælger den dyre helikoptertransport.

En sådan vandreferie kan gøres for små penge. En returbillet fra København til *Abisko*, svensk turiststation ved malm-banen i det nordlige Lapland, koster med ferierabat på 15 procent kun 300 kroner.

Abisko, tæt ved den norske grænse, er det nordligste hovedpunkt i det vidt for-grenede system af fjeldstationer, huse, hytter og vindskjul. Her begynder også den mest benyttede vandrerute, den 43 mil (430 km) lange *Kungsleden*. Efter en lille uges march ad *Kungsleden* når man frem til Sveriges højeste bjerg, *Kebnekaise*, (2117 m), og fra *Kebnekaise* Turiststation, der hver vinter får 50 tons proviant slædet ud, går der et godt og veludbygget spor videre til *Kiruna*.

Ruten ad *Kungsleden* kalder de svenske „fjelddræve“ – veteranerne – lidt ondskabsfuldt for Europavej 4. Hvis man af den grund gør sig håb om en promenadetur, bliver de fleste skuffede. Der skal gås helt pænt til, før dagsmarchen på 15-20 km er i hus efter sædvanligvis fem-otte timer.

Kungsleden er imidlertid så veludbygget med hængebroer over kogende vandløb og brædder over de mest mudrede områder, at mennesker fra stort set alle befolkningsgrupper tør forsøge sig som øde-marksvandrere.

Hvis man også tager sig i vare for den traditionelle general-brøler, en for tung rygsæk, behøver man ikke at være hverken gangspecialist eller friluftsmenneske for at klare strabadserne. Børn på 12-14 år og midaldrende husmødre ses hyppigt på *Kungsleden*.

Det er heller ikke usædvanligt at møde enlige piger i fjeldet. Det er som regel svenske piger. Og bemærkelsesværdigt nok er det ofte piger fra storbyerne – studerende og kontorpiger – som har fået smag for Laplands-ferierne.

– De uskrevne fjeldlove siger, at man

altid skal være midst to på turene, men det er ikke altid let at få selskab, når man helst vil gå uden for de mest benyttede ruter, fortæller en ung pige fra Göteborg, *Agneta Hillberger*.

Sidste forår gik hun en hel måned på ski i fjeldet uden andet selskab end sin schäferhund. Hun så ikke et menneske på hele turen, der faldt uden for sæsonen.

Hunden slæbte selv sin proviant efter sig i en lille slæde. Det er meget almindeligt i disse egne at benytte hunde til transporter. *Kebnekaise* Fjeldstation råder således over tre mægtige schäferhunde, der er optrænet til hver at bære 15-20 kg i specialsyede tasker. Hundene går en gang om ugen til den nærmeste samelandsby for at hente fisk til stationens gæster.

Den unge Göteborg-pige har også på egen hånd prøvet en tur nord for *Torne-träsksoen*, hvor der ikke findes turisthytter. Herop i det barskeste, uberørte Lapland, kommer kun et lille mindretal af de mest rutinerede vandrere.

I disse områder lever kun samerne. De åbner gæstfrit deres telte, men når vandrerne når frem til den opgivne lejrplads, er samerne måske brudt op for at søge nye græsgange til rensdyrene. Så er der ikke andet for end at overnatte i fri luft. Samerne skal man nemlig ikke gøre sig håb om at indhente. De er i besiddelse af en fabelagtig udholdenhed og kan løbe 10-12 timer gennem vanskeligt terræn.

Agnetas enegang i fjeldet uden for det gængse stinet var usædvanlig – men op-sigt vakte også en engelsk familie fra Manchester, mr. C. Hood, 33 år, hans hustru *Jane*, 31 år, og to

børn på seks og halvdan år. Den mindste blev af moderen båret på ryggen i en speciel bæreposse, mens familiefaderen til gengæld slæbte på en enorm udrustning.

– Vi har aldrig prøvet at gå i fjeldet før, men selv om det kun går langsomt fremad, skal vi nok komme ruten igennem, sagde englænderne, der blandt andet fik selskab af to tyske præster og en dansk tandlægestuderende, som ved hjælp af kort og kompas var gået alene over fjeldene fra Norge.

Et svensk ægtepar fra *Vännäs* var også debutanter i fjeldet, men syntes alligevel, at det var alle tiders sommerferie. – Vi har fire børn, hvoraf den ældste er 18 år, så først nu har vi kunnet tage alene på ferie, sagde *Nisse Molin*, 36 år og togfører ved de svenske jernbaner. Det ville selvfølgelig være mere normalt at tage på solskinsferie til Mallorca, men vi havde fået Lapland stærkt anbefalet af venner.

Godt halvdelen af vandrerne er svenskere. Resten fordeler sig over en snes nationer – med danskerne som den største gruppe af udlændinge.

Fornøjelsen ved en sådan travetur forsvinder, hvis man skal slæbe på for mange kilo. Mange slider sig frem, røde i hovederne af anstrengelse og med følelseløse skuldre. Fordi rygsækken er for tung. For de fleste af disse vandrere bliver traveturen i ødemarken en engangsforeteelse.

Det vigtigste er godt fodtøj og en velgnet rygsæk indeholdende maksimalt 15 kg. Svære, vandtætte læderstøvler, gerne med lidt skaft, er at foretrække. Af hensyn til de mange vandløb går mange svenskere i kraftige gummi-støvler med træsål.

Da der er tæpper, kogegrej og spisebestik i turisthytterne, er det ikke svært at begrænse bagagen rent vægtmæssigt. Det er tilstrækkeligt at medbringe lagenpose, proviant og lidt skiftetøj. Våd tøj kan tørres i hytterne.

– Det er karakteristisk for de danske vandrere, at de altid slæber for meget bagage med i rygsækken, siger *Ingeborg Malmgren*, til daglig husmoder i *Lund* men om sommeren hyttevært i det store overnatningssted *Alesjaure*, hvor der er plads til godt 80 vandrere.

Knækbrød og frysetørrede retter dominerer da også husholdningen i turisthytterne. En stor frysetørret ret vejer kun 120 gram – så den er god at have i rygsækken.

Vandresæsonen i disse egne begynder midt i juni og varer kun to måneder. Danskerne foretrækker at komme tidligt på sæsonen, hvor midnatssolen rigtig folder sig ud. Til gengæld kan myggeplagen være slem i denne periode. Allerede sidst i juli er det slut med midnatssolen – men så er myggene også væk. Man må altså vælge mellem at blive fri for myggeplagen eller at opleve midnatssolen!

Med så kort en sæson er hele det apparat, som Svenska Turistföreningen har opbygget, selvfølgelig ikke rentabelt.

En del af underskuddet dækkes dog ind gennem de såkaldte *slips-turisters* besøg i de store fjeldstationer, som er hoteller midt i ødemarken – ikke for langt fra alfarvej. Slips-turister er de rigtige ødemarksvandreres hoverende betegnelse for de mennesker, der bor fast på fjeldstationerne, og som kun vover sig ud med madpakke på små vandreture i omegnen.

Fordi man „kun“ er slips-turist, kan man imidlertid godt opleve lidt af ødemarkens spænding. En svensk lektor og hans frue, overraskede i sommer en bjørn på Kungsleden syd for Kebnekaise. Bjørnen havde netop dræbt en renkalv, som den flænsede i sammen med sine to halvstore unger.

En sådan episode hører dog til sjældenhederne. Fjeldets vilddyr undgår normalt mennesker, og en bjørn er kun farlig, hvis man kommer til at krydse ind på sporet mellem moderen og ungen.

Såvel vegetationen som dyrelivet er i øvrigt ret sparsomt. Foruden rener kan heldige vandrere – der færdes uden for de mest benyttede stier – se kongeørn, jærv, los, ulv og bjørn. Ulvene træffes dog kun i de nordligste områder, hvor de i sommertiden færdes enkeltvis.

nyhed

frokost-folie:
aluminiumfolie
med papirbagside

Maden holder sig frisksmurt, når den pakkes i den ny, kraftige frokost-folie, som har aluminiumfolie udvendigt og papir indvendigt. Prøv en rulle frokost-folie næste gang. Den rækker langt.

Aluminord A/s
STIG RAVN A/S

Skal vi vædde en smørstegt rødspætte?

Der er nogle dage, hvor man har lyst til noget rigtigt godt at spise - men alligevel synes det skal være

let og nemt. Smørsteg en rødspætte. Vi vil vædde på, at Deres mand også synes om denne ret:

OPSKRIFT

Friske, flåede rødspætter renses omhyggeligt for blod, gnides evt. let med salt for at få de sidste blodrester fra i snitfladerne. Efter rensningen skræbes og skæres fisken i passende stykker, krydres med salt og peber, vendes i mel

og steges i rigeligt nøddebrunt smør på panden. Serveres med skrællede, friskkogte kartofler eller med små pillekartofler, gerne aspargeskartofler eller lignende fast kartoffel.

SMØR

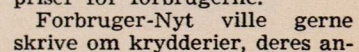
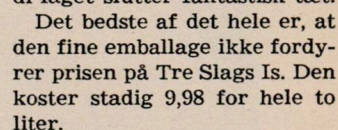
smager dobbelt så godt

● Rørt jævnt med mælk og smagt til med salt, peber, eventuelt krydderisennep, løgpulver (hvidløssalt) har man en frisk og kaloriefattig salatmarinade også til kold kartoffelsalat.

Der skal ikke vente at finde Quark i alle brugser, men spørg efter den. Quark er en vare, der fortjener efterspørgsel, men uden den kommer Quarken ikke ind i det almindelige varesortiment og derfra ind i den daglige husholdning.

S'VaR

Læskedrik og sødestoffer

* Her i huset drikker vi dagligt mindst en liter af de forskellige læskedrikke, sødet med sødestof og sukker, som der står på posen. Man bliver lidt betænkelig ved fortsat at bruge denne populære og billige læskedrik, når man i avisen læser, at sødestoffer kan forårsage leverskader. Jeg vil nødig sætte familiens helbred på spil, og vil derfor spørge: hvor meget og hvilke sødestoffer indgår i læskedrikpulveret, og er der noget om det, jeg har læst i avisen?

Frida Lauritsen,
Amagervej 16, Esbjerg.

* Man kan dø af at spise for meget salt, og sandsynligvis også, hvis man får masser af sødestoffer. Det lader sig blot ikke gøre, fordi ingen mennesker kan få så store mængder ned.

Ængstelsen for at få for store mængder kunstige sødestoffer i drikke eller andre produkter, som sødes med

disse, er helt ubegrundet. Sundhedsstyrelsen har fastsat ganske bestemte maksimale normer for anvendelse af de forskellige kunstige sødestoffer. De mængder, der tilsættes læskedrikpulverne, er minimale i forhold til det tilladte. Et menneske skal drikke mindst syv-otte liter pr. dag, for eventuel skade kan ske. Og det er der næppe nogen, der kan klare, selv om de kan lide læskedrikke.

Vi synes i øvrigt, det ville være udmærket, om der på kunstigt sødede varer stod, hvilke sødemidler, der er anvendt. Nu udvider FDB som nævnt andet steds sine varedeklarerationer, og naturligvis må læskedrik-pulverne også med.

* Fru Lauritsen får 50 kroner med posten.

Butterdej- stykkerne

✱ Mange ivrige tilhængere af Danefrost butterdej har bedt om, at butterdejen bliver skåret ud i større stykker, så det er nemmere at lave større bunde og butterdejsstænger.

* Ønsket er imødekommet. I pakningen ligger nu fem rektangulære stykker dej i stedet for som hidtil ti firkantede stykker.

Et kaloriesuk

* Er det ikke muligt, at brugsen kan opgive en vares kalorieindhold? Der er sikkert mange, der som jeg må tælle kalorier, og det ville være en stor hjælp, om man på en dåse eller en pakke dybfrostat kan læse antallet af kalorier pr. 100 gram.

På forhånd tak. – Fruen fra Bagsværd.

* Forbruger-Nyt kan glæde kalorietællende med, at alle brugsens emballerede varer efterhånden forsynes ikke alene med kalorier pr. 100 gram men også med portionsangivelse af protein og salte, for eksempel kalk og jern.

Men der er for såvel FDBs centrallaboratorium som prøvekøkken et meget stort arbejde, inden man når igennem alle brugsens varer med sådanne deklarationer. De kommer efterhånden. Inden for et år regner man, at sagen er i orden for alle varers vedkommende.

FDB har taget denne kæmpeopgave op i erkendelse af, at når forbrugerne i dag er henvist til i stigende omfang at købe færdigemballerede varer, bør emballagen forsynes med så mange oplysninger som muligt. Dertil kommer, at forbrugerne forstår og vil vide at værdsætte oplysninger ikke alene om de fødemidler, en vare indeholder, men også om de næringsstoffer, der findes i dem. Skolekøkkenundervisningen lægger i høj grad vægt på at give eleverne forståelse for, hvilke og hvor mange af de værdifulde næringsstoffer (protein, vitaminer, salte), der daglig bør indgå i kosten for at den kan siges at være sund.

Forbruger-Nyt vil holde læserne orienteret om, hvad der sker på denne oplysningsfront.

Tre krydderier i én pose

✱ I min krydderikage skal der kanel, ingefær og nellike. I stedet for at måle disse tre krydderier af, har jeg fundet ud af at bruge FDBs krydderiblanding til brune kager. Den indeholder netop de tre krydderier plus pommeransskal, der er med til at give kagen en fin smag. Jeg bruger fire teskefulde af blandingen til et halvt kilo mel.

Anne Nissen ,Krogstrup pr. Skodborg.

* Tak for tipset, som giver 50 kroner.

Der er et men

* Hurra for det store mellemlægspapir, som kan hænges op på væggen. Men bunden holder ikke altid, og så ligger der tre hundrede stykker mellemlægspapir på gulvet, og det råber vi ikke hurra for . . .
... det er, hvad en række læsere har skrevet til Forbruger-Nyt om den sag.

✱ FDBs papirafdeling har lovet at tale med leverandøren om problemet. Det kan naturligvis løses, selv om det vil fordyre pakningen lidt.

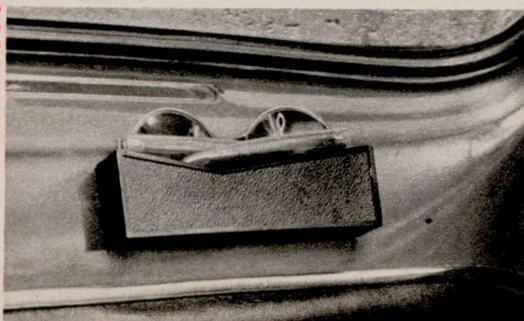
Medens vi venter på en sikker bund, foreslår vi at bunden sikres med et par tape-strimler, inden pakken hænges op. Vi minder også om det lille råd: klip ordet Stort ud af kartonen, så bliver det nemt at få fat i mellemlægspapiret.

JUNI BILGAVER

EN SMART DIMS

En brilleholder med to magneter på bagsiden og som kan hænges på en hvilken som helst metalplade i bilen må siges at være en smart dims. Det er nemmere og sikrere at lægge solbrillerne i den end under kørslen at rode efter dem i lommer eller i et som regel overfyldt handskerum. Magneterne er dækket af en velouriseret plade, som *ikke* skal fjernes. Den ned sætter ikke magnetiseringsevnen, men beskytter vognens lak mod at ridges. Brilleholderen koster (uden briller) med læderbetræk 12.50. Ordrenr. 70 37 40 S.

Solbriller har brugen da også, men der er så mange at vælge imellem, at De selv må ind og se.

TAGBAGAGEBÆRER

Tagbagegebæreren anskaffes den dag, der er brug for den. Men pressenningen til at beskytte bagagen mod regn og støv? Og den ottearmede „blæksprutte“? Erstatte disse ting af et stykke plast, der blafre i vinden, sinker farten og lader støv og regn komme sidelæns ind – samt af en line, der altid går i kludder?

Det betaler sig at have disse ting, som gør den trælse af- og pålæsning til en leg. Den solide tagbagagebærer, som passer til de allerfleste biler, er af galvaniserede, plastovertrukne rør og koster 47,50 (ordrenr. 70 54 05). Den svære presenning, der måler 200×150 cm, koster med nylonsnøre 29,50 (70 54 10 S) og „blæksprutten“ med de otte arme 8,85 (70 54 25 S).

OBS! Husk at efterse årgamle tagbagebærere og „blæksprutter“. De slides som alt andet, og fart er farlig for nedslidte steder.

DE STORE BLIVER STØRRE

Sammenslutninger og kæder præger i stigende grad butikshandelen. Friske eksempler er meddelelsen om en fusion mellem Danmarks to største, købmandsejede grossistvirksomheder, OCEKA og HOKI, og bebudelsen af at den internationale kæde, VIVO nu kommer til landet.

De to danske grossistvirksomheder har tilsammen tilslutning fra 1300 købmænd over hele landet, og ved sammenslutningen bliver de et af landets største – måske det største private grossistselskab i kolonialbranchen med en samlet årsomsætning på omkring 350 mill. kr. Det er i øvrigt kun halvandet år siden, at OCEKA overtog et andet købmandsejet firma, Dankas.

Ud over Hoki og Oceka findes der tre andre købmandsejede grossistfirmaer i Danmark. Det er Nordisk Handelshus – NH – København, Chr. Kjærsgaard A/S i Nørresundby og T. C. Oehlenschläger i Grindsted. De to sidstnævnte arbejder sammen med OCEKA i indkøbssammenslutningen DAKO.

Vivo er en grossistejet kæde med virke i 12 europæiske lande. Den leverer til 18.000 butikker med en samlet omsætning på over 10 milliarder danske

kroner. Kæden har i løbet af ti år fået tilslutning fra omkring 1000 svenske købmænd.

Kædens indtog her i landet og fusionen mellem de to købmandsejede grossistvirksomheder understreger den tendens, som cand. polit. Per Press fornylig påviste i sin rapport om fødevareromsætningen i Danmark. De store virksomheder, brugsforeningerne og kæderne vil blive endnu større, medens de selvstændige detailhandlere, specialbutikkerne især, bliver stadig hårdere trængt i konkurrencen.

I øjeblikket har vi cirka 650 supermarkeder og cirka 70 varehuse i landet. Og skønt supermarkederne kun repræsenterer 2 procent af samtlige fødevarerebutikker i landet, har de ikke mindre end 20 procent af den samlede omsætning i fødevarer.

Allerede i begyndelsen af 1970'erne skønner Per Press, at der vil være cirka 8-900 supermarkeder og omkring 125 varehuse. Tilsammen vil de dække ikke mindre end 30 procent af den samlede fødevarerhandel, selv om de antalmæssigt kun udgør 2½ procent af fødevarerebutikkerne.

25 ÅR I BA

1. juli fejrer sekretær *Magnus Simonsen* 25 års jubilæum i Brugsforeningernes Arbejdsgiverforening (BA). Hele sit arbejdsliv har Simonsen været i brugsforeningernes tjeneste, idet han allerede 15 år gammel blev ansat i FDB, og ved

overgangen til BA var han bogholder i Det danske Forlag. Det var et helt uoverskueligt vildnis af overenskomster, som eksisterede i brugsforeningerne, da Magnus Simonsen begyndte i BA, men takket være gode forhandlingsevner og indsigt i problemerne har Simonsen været med til at bringe system i brugsforeningernes arbejdsforhold. Dette har stillet store krav til forhandlingsevner. Som rådgiver for landets uddelere og brugsforenings-tillidsmedlemmer i arbejdsgiveransligger har Magnus Simonsen skabt sig en anset plads.

Brugsforenings-jubilæer

75 år: Keldstrup Brugsforening, 1. juli.
50 år: Bjergby Brugsforening, 1. juli.
Udby & Omegns Brugsforening (Holbæk), 1. juli. Øster Hjerm Brugsforening, 1. juli. Albæk Brugsforening (Bramminge), 1. juli. Moseby Brugsforening, (Abybro), 2. juli. Nørskovlund Brugsforening, 10. juli.

Med TOG til FDB's brugscenter

Brugscentre er betegnelsen for de velkendte demonstrationslokaler, der findes på FDBs syv centralafdelinger landet over. Deres gæster kommer overvejende i biler eller busser. Men da man for nylig i Koldby brugsforening (Thy) skulle arrangere en tur til centralafdelingen i Holstebro, kom man i tanke om, at afdelingen jo ved et sidespor er forbundet med DSBs skinnenet, og altså også med Thy. Derfor bragte et plakat-

smykket ekstratog 210 medlemmer i høj stemning fra Hørdum St. lige ind på afdelingen, der således for første gang så personvogne på sit store sporareal. Toget kom i øvrigt et kvarter for tidligt, men man havde også Hørdums stationsforstander med.

Programmet i centralafdelingens brugscenter delte herrer og damer hver for sig. Damerne overværede det underholdende program om gilder i hjemme-

ne, mens mændene interesseret fulgte film om den nordiske andelsbevægelses indsats i Tanzania. Bagefter forenedes alle ved kaffebord med underholdning. Vort billede viser Koldby brugsforenings medlemmer under indstigningen på centralafdelingen. De høje trapper til vognene skyldes, at der normalt kun kommer godsvogne ind på afdelingens område.

[illegible]

Et

27

dertil og opholdet i byen, hvordan hverdagslivet er i et diktatur og for en udstødt. Derfor kan man tage Zatouna som et begreb og deri se en hvilken som helst politistat. Hvor som helst. Når som helst.

komme dertil ved en omgængende bevægelse.

Den begyndte helt uden for Grækenland. Jeg tog fra Beograd med Orientekspressen til Athen, for det græske sikkerhedspolitiet har hele sin opmærksomhed samlet om luft-

havne. Med et lokaltog kom jeg så til Tripolis, og en aften tog jeg videre med en landsbybus, der skulle føre bønderne hjem fra torvedagen i byen.

Som kortet viser, er der kun én rigtig vej, som fører op til Zatouna. Den skruer sig stejlt op ad klippen fra byen Dimitsana, vest for Zatouna. Hvis jeg var taget direkte dertil havde en politipatrulje standset mig for at høre om mit ærinde, før jeg var gået en kilometer.

Nu var jeg altså på vej mod Zatouna fra stik modsatte retning. Jeg ville komme til byen vestfra. Så skulle jeg ganske vist vandre ad dårlige muldyrstier, gennem små landsbyer langs stien. Og det var muligt, at jeg ville blive opdaget. Men planen gav mig den fordel, at når jeg først var kommet ind på den sti, der langs bjerget førte direkte til Zatouna, havde jeg en god grund til at gå der igennem. Jeg kunne hævde, at jeg var på fodtur rundt om Zatounabjerget, altså på vej til Dimitsana, hvorfra jeg skulle videre til Tripolis.

Blev jeg både gennemskuet og hjulpet?

Jeg stod altså af bussen i Langadia, den by, jeg regnede som bedste udgangspunkt for min vandretur. Selv her vakte min tilstedeværelse opmærksomhed. Nogle koner diskuterede mig, mens jeg spiste brød og yoghurt. De må have regnet ud, hvorfor jeg var kommet:

– Mikis, Mikis, sagde de. Hvorfor kan man ikke lade ham alene eller også sende ham til Leros, til resten af kommunisterne.

De anvendte hans fornavn, og heri kan lægges, at selv blandt disse dybt konservative bjergbønder har hans sange om end modstræbende skaffet ham beundring.

Jeg sov oven over en slagterbutik og begyndte næste morgen min to dages vandring. Jeg holdt mig på muldyrstien, der følger bjergets sider. På skrænterne oven over kunne jeg se koner, der læssede brændsel på muldyr. Endnu højere oppe var der drenge, som passede får. De fløjtede advarende til hverandre, fire korte pift var det sædvanlige signal. Og i hver eneste landsby blev jeg høfligt, men indtrængende udspurgt om mit ærinde, mens tyrkisk kaffe blev varmet over trækulilden.

Leve den 21. april! stod der på plakater. Der var også nogle andre med det motto, obersterne antog efter deres kup den 21. april 1967: *Grækenland for græske kristne*. Lasede plakater så jeg med opfordring til at stemme ja til obersternes forfatningsforslag. Splinternye plakater viste en blå pil. Den borede sig gennem et eller andet, der skulle være symbol på alskens ondskab som anarki, korruption og kommunisme. Men pilen kom triumferende igennem det hele og pegede mod ordene: *En ny stari for Grækenland!* Hvor meget mon regimet anvender til propaganda?

Bønderne her i Peloponnes' bjerge har ikke for meget at rutte med selv. Alt er steget i pris: sko, værktøj, ja selv busturene til Tripolis, den nærmeste større by. Over et stort glas ouzo anslog en af byens folk, at prisen på en livsfornødenhed som mel må være steget med omkring en fjerdedel. Jeg ved ikke, om han talte sandt, men de øvrige i kaffestuen var åbenbart enige med ham, for de nikkede.

En anden mand pegede på en plakat med premierminister Papadopoulos' billede og sagde: – Ingen vil lytte til ham ret meget længere, hvis økonomien ikke bliver bedre.

På vandringens anden dag, som startede efter at jeg havde sovet om natten under et oliventræ, kom jeg lidt ud af fatningen.

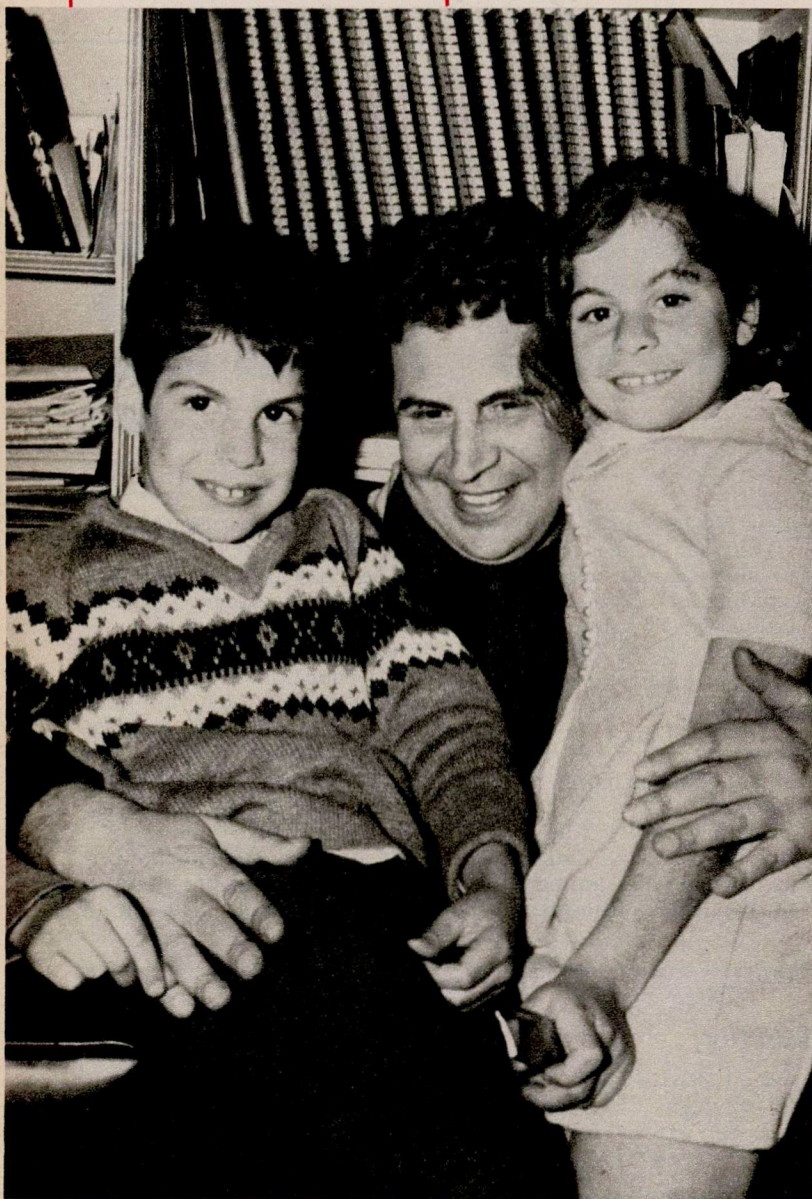
Bønderne tog nemlig høfligt mod mig, som om jeg var en ekscentrisk engelsk turist, der bare var ude på en fodtur rundt om Zatouna-bjerget. Men de må have anet mit ærinde.

– Der er fire-fem timers gang til Zatouna, sagde en gammel mand i landsbyen Palouba til mig.

– Men til Dimitsana, spurgte jeg så klart, at alle måtte have hørt det.

– Ja, der er jo lidt længere, men til Zatouna er der altså godt fire timer.

Jeg regnede med hvert øjeblik at blive standset af en politipatrulje. En eller anden kan da have ringet til Zatouna for at advare. Men lige før tre om eftermiddagen på vandreturens anden dag, gik jeg gennem det sidste sving i muldyrstien, og Zatouna lå lige neden under mig. Det var i eftermiddagshvilens tid, og der

En omgående bevægelse

Jeg kom til den ensomt beliggende by ved at søge at undgå græsk politi i en uge. Endnu har ingen journalist fået officiel tilladelse til at rejse til Zatouna. Ansøgninger er afslået med den begrundelse, at ønsket er „administrativt uopfyldeligt“. Politiet i byen har ordre om at bortvise alle fremmede.

Der var altså grund nok til ikke at tage den direkte vej til Zatouna. I stedet søgte jeg at

Mikis Theodorakis fotografere! efter løsladelse fra fængslet, altså lige før forvisningen til Zatouna. Han sidder med børnene Georg og Margrete, der er med ham i eksil ligesom hustruen Mirta. Billedet er optaget og udsendt med de græske obersters velsignelse. Den officielle billedtekst fortæller, at straks efter løsladelsen fra fængslet besøgte Theodorakis presseministeren Sideratos for at takke denne. Men der var altså ikke noget at takke for.

**everton - det er den vi kan li'
mild og god i piben dagen lang..!**

528

SIKKERHED

LIDT OM LIVSFORSIKRING

- ✧ Livsforsikring gi'r sikkerhed fra første dag for hele summen, selv om der kun er betalt én enkelt præmie. *Sikkerhed gi'r selvtillid og familien en tryk tilværelse.*
- ✧ Livsforsikring gi'r sikkerhed for de efterladte, og samtidig sikrer man sig selv en sum på de gamle dage.

- ✧ Livsforsikring gi'r ret til præmiefritagelse. Man er sikker på at bevare livsforsikringen, når sygdom og ulykke rammer. Da har man mest brug for sikkerhed.
- ✧ Livsforsikring i TRYG gi'r bonus. I TRYG tilfalder overskuddet kunderne – alene. *Skattefri* opsparing gør det muligt at få en livsforsikringssum, der gi'r virkelig sikkerhed. Den fagligt uddannede TRYG-mand er Deres hjælper.

TRYG-MANDEN FORTÆLLER MERE OM LIVSFORSIKRING

... de forsikredes eget selskab

ANDELS-ANSTALTEN TRYG . ROSENØRNS ALLÉ 1 . 1970 KBHV. V TELEFON (01) 35 22 11
(gensidigt livsforsikringsselskab)

tør De...?

... sætte en hel pakke RITZ
foran Deres gæster?
Måske skaber det panik
med mange hænder i pakken
på een gang ...
De lækre og sprøde »snack-kiks«
er letsaltede og får alt,
hvad der er sat på bordet
til at smage endnu bedre.

Prøv de verdenskendte RITZ CRACKERS f.eks. ...

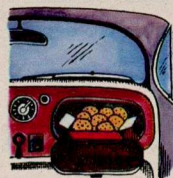
som kræses til
en ostanretning

som snacks til drinks

som lidt lækkert til børnenes
mælk eller orangeade

som lækkerbid til bilens
handskerum

skete intet. Jeg tror stadig, og jeg er egentlig forbløffet over det, men bønderne, som sikkert er regimets ryggrad i denne, den mest konservative del af Grækenland, havde ikke advaret politiet om, at en fremmed var på vej for at se Mikis Theodorakis.

Et sært monument i nattens lys

Zatouna er godt egnet for en tvangsforvisning. Stedet er valgt med militær grundighed.

Byen er naturligt fængsel. På tre sider er der bjerge eller kløfter. Et halvt hundrede huse ligger i klynger omkring en gul kirke. Husene er ligesom presset ind i bjergsiden, deres tagsten er ramponeret af nedstyrtede klippestumper. Mod syd er der et vidt udsyn, og byen fanger solen indtil aftentågen ruller ned ad bjergsiderne. Klimaet er godt for afgrøder men ikke for en syg mand.

Det var foruroligende, hvad jeg så i Zatouna. Det antages vidt og bredt, selv i Athen og af personer, som personligt kender til regimets mindre morsomme ytringsformer, at inden for grænserne af sit eksil kan Theodorakis føre en normal tilværelse. Regimet har opmuntret til denne tro og har sagt, at forvisning er mere barmhjertigt end fængsel.

Til denne forvisning har Theodorakis fangevogtere føjet raffinerede chikanerier. I de omstændigheder, han lever i, forøges hans ængstelser, fordi hans kone og børn bor med ham i byen.

Theodorakis har ingen frihed.

Han må ikke færdes uden for Zatounas grænser. Hans vogtere har bestemt, at grænserne er trukket tre hundrede meter fra landsbyens yderste huse. Selv i den lille by er han ledsaget af en vagt, hvor han end går. Den eneste luksus i hans hus er et opretstående klaver. Hans naboer siger, at han spiller næsten uafbrudt.

Hans kone, Mirto, har lidt mere frihed. Hun må tage til Dimitsana for at købe ind. Men for at afholde hende fra det, og for at søge efter skjulte budskaber, bliver hun kropsviseret. Hun skal klæde sig helt af, og landsbyens lærerinde (eller er det lærerkonen?) foretager undersøgelsen, mens en politimand efterser benklæder, busteholder og hofteholder. I teorien vender han ryggen til. Når Mirto igen er klædt på, ledsager politimanden hende til Dimitsana. Denne ydmygende scene gentages så, når hun vender tilbage.

Heller ikke de to børn, Margrete og Georg, spares for ydmygelser. De er henholdsvis otte og ti år og går i landsbyskolen lige ved kirken. Men de er det meste af tiden adskilt fra andre børn, så de hindres i at smugle budskaber hjem.

Familien ser ingen besøgende. Forbindelsen med omverdenen var indtil midten af marts nedskåret til én telefonsamtale én gang om ugen til slægtninge i Athen. Så blev denne tilladelse inddraget. Tidligere kunne Mikis også tale med sin sagfører hver fredag, men dette er nu forbudt. – Dag og nat står der vagt ved Theodorakis' hjem.

Selv uden vagten er huset særpræget. Dets stueetage var helt tilstængt, da jeg så huset. Jeg følte det, som om der mang-

Ritz importeres af OXFORD

lede et sort kors på døren for at markere, at her er et hus med pest. Om natten er huset badet i lys fra alle sider. Det må være svært at sove derinde. Men samtidig ser det i nattetimerne ud som et sært monument.

To breve og ni sange

Theodorakis blev kun et blegt ansigt bag et vindue. Men til trods for alle forholdsregler, de ti fangevogtere i Zatouna havde regnet ud, fandt han dog udvej for at give mig, hvad han ønskede. Jeg forlod byen med to breve og et tonebånd med ni sange, han har skrevet i eksilet i Zatouna. (Hvordan det lykkedes ham at give mig disse ting, kan jeg naturligvis ikke oplyse).

Det ene brev er en henvendelse til FNs generalsekretær U Thant, det andet er en bøn til Europarådet, hvis underkommission om menneskerettigheder har haft til opgave at belyse påstande om tortur og undertrykkelse af medborgerlige rettigheder i Grækenland.

– Jeg ønsker at blive udspurgt som vidne, skriver Theodorakis til rådet, så jeg kan fremlægge mine vidnesbyrd om regimets fordømmelse af mig.

Det vil næppe forbedre hans personlige lod, at hans modige træk mod obersterne er et krav om at han aflægger vidnesbyrd. (Brevet er naturligvis for længst afsendt til kommissionen).

Brevene er sammen med sangene gribende vidnesbyrd om Theodorakis fortvivlelse. Nu er han ikke længere en leder af et politisk venstreparti, som kæmper mod politiske modstandere. Nu er han ganske enkelt en kunstner, som kæmper for at overleve.

Theodorakis udtrykker dette tydeligt i sin bøn til Europarådet: – Jeg lider dagligt under alle former for pres. Han ved, at familien er våben imod ham: – Jeg er tvunget til at se, hvordan min kone og vore to børn ydmyges. Hver dag må jeg lade mig kropsvisitere. – Fra den isolerede landsby, hvor jeg er tilbageholdt, skriver han til U Thant, har jeg fulgt Deres bestræbelser for at sikre verdensfred og respekt for menneskerettigheder. Jeg vil gerne give Dem mit eget tilfælde som eksempel på, hvordan et menneske og en menneskeverdighed kan ydmyges i dagens Grækenland.

At leve er at skrive musik som glæder folk

Theodorakis ønsker ikke at dø. Han er ingen martyr, som søger et kors. Tværtimod, som brevet til U Thant viser: Theodorakis ønsker desperat at leve. For ham er liv ensbetydende med at skrive musik, som glæder folk. Det kan han ikke.

Forfølgelserne i Zatouna nærmer sig stærkt snigmord på hans åndsevner. Ni sange, skrevet og komponeret på syv måneder er ynkeligt i forhold til, hvad han tidligere præsterede. Inderst inde føler han sig uden redning. De sidste strofer i den sidste sang, han har skrevet i Zatouna, er ikke stor digtekunst, men musikken dertil har en alvorlig skønhed og teksten udtrykker hans sindsstemning:

*Lovene har taget vore drømme bort
og vore sange er blevet røg.*

Væk
munden
med
Macs...

-man ser det straks...

hvidere, stærkere tænder - friskere smil!

**MACS tandpasta gør gule tænder hvide og
giver friskhed, renhed fra morgen til aften.**

**peppermint
eller
spearmint...
...VÆLG SELV!**

Hvordan ville vi 1969-forbrugere have modtaget kartofflen, hvis den først var blevet „opfundet“ i dag?

Ja, vi ville naturligvis ikke have opført os som vore forfædre gjorde, da den for fire hundrede år siden blev ført til Europa. De mente i deres vankundighed, at man kunne få for eksempel *spedalskhed* og *tyfus* af at spise disse mærkelige knolde. Temmelig naturligt undlod de det derfor, og de blev kun overbevist om deres vildfarelse ved simpel tvang, suppleret med en forbrugervildledning så grov og opfindsom, at den ville have fået vore dages mest skrupelløse annonceforfattere til at rejse sig i ærbødighed. I Frankrig lod man for eksempel forstå, at kartoffelspising medførte en særlig tilbøjelighed til at få tvillinger.

Sådan noget kunne selvfølgelig ikke tænkes i dag. Men hvordan ville vi da have modtaget kartofflen?

Svaret er: den ville slet ikke være blevet modtaget. Europas levnedsmiddelautoriteter ville have nægtet at acceptere den som menneskeføde, påstår en af Storbritanniens mest kendte ernæringseksperter, dr. *Magnus Pyke*, i en bog, han lige har udsendt.*)

Kartofflen indeholder nemlig giftstoffet *solanin*. Det optræder ganske vist ikke i sådanne mængder, at det er farligt selv for ihærdige kartoffelspisere – men sikkerhedsmarginen er ikke tilnærmelsesvis så stor som den, man forlanger af et nyt næringsmiddel, dersom det indeholder skadelige stoffer.

Kartofflens mod- og medgang er kun ét af det utal af eksempler, dr. Pyke kører frem med. Han anvender dem først og fremmest for at understrege, at det ikke blot er smag og næringsværdi, men også skikke, vaner, fordomme og andre sociale forhold, der afgør, hvad vi finder egnet til at spise, hvad vi får at spise – og hvordan vi trives på den kost, vi får.

Dette er naturligvis ikke nogen absolut nyhed. Men dr. Pyke mener, at hans egne kollegaer, ernæringseksperterne, i for høj grad negligerer deres videnskabsgræns sociale dimension. I omhu for det rent kemiske og biologiske glemmer de for tit, at selv om man finder ud af, hvad samtlige celler i et menneskelegeme kræver af næringsstoffer, så er det ikke givet, at det *menneske*, som cellerne udgør, også kan klare sig på den diæt.

Man må simpelt hen acceptere som et generelt princip, hævder dr. Pyke, at vanen, skikkens magt og de sociale forhold, hvorunder et menneske fortærer sin mad, er af lige så stor betydning for hans velfærd – hvilket bl. a. vil sige for hans sundhed – som fødens indhold af protein, vitaminer og andre værdifulde bestanddele.

Voodoo-ofret og pensionisten

Enkle og dramatiske eksempler herpå kan f. eks. findes i de afrikanske stammesamfund, hvor man endnu dyrker voodoo-trolddom. Her er det faktisk muligt for troldmanden at få et offer til at sygne hen og dø uden at der er sket den pågældende nogen fysisk overlast. Forklaringen er, at både ofret og alle andre i stammen tror på virkningen af medicinmandens rituelle ord og fiksfakserier. Alle trækker sig tilbage fra den mærkede person, og den pludselige overskæring af sociale bånd kan meget vel føre til sådanne fysiske forstyrrelser, at den trolddomsramte

*) Magnus Pyke: *Food and Society* (John Murray).

Aldgamle fordomme og moderne myter bestemmer,

hvad De
sætter
på bordet

Mange ernæringseksperter er ofte tilbøjelige til at glemme deres videnskabsgræns sociale dimension, påstår en af deres fagfæller. Men man kan ikke bekæmpe sult og fejlernæringseffektivt, hvis man ikke gør sig klart, at skikke, vaner, fordomme og sociale forhold er lige så vigtige for et menneskes velfærd og sundhed som vitaminer, protein og kalorier, siger han...

går til grunde – selv om han i og for sig har mad og drikke nok.

Dette beror altså på en form for overtro, som er ved at forsvinde. Men dr. Pyke synes ikke, man behøver at gå til primitive vilde for at finde tilsvarende fænomener. Han beder os tænke på, hvad der sker i den fremskridtsvenlige vestlige verden:

Hr. Jensen lever sund og rask og veltilfreds, glad for sit arbejde, sit kontor, sin sekretær, sine forretningsforbindelser og frokosterne med dem. Han trives. Men en dag kaldes han til et møde. Der holdes rituelle taler (ikke af en troldmand naturligvis, men for eksempel af bestyrelsens formand), hr. Jensen får overleveret rituelle gaver (et guldur, en gyngestol eller hvad traditionen nu foreskriver) og til sidst udtales mere eller mindre indsvøbt trolddomsordene *afsked med pension, forhenværende*. Med ét slag ændres hans forhold til omverdenen. Hr. Jensen har stadig nok at spise og drikke. Han mangler hverken husly eller klæder. Men der er ikke flere faglige problemer, ikke flere forretningsvenner, sekretærer eller frokoster. Resultatet bliver i ikke ganske få tilfælde, at den forhenværende sygner hen og dør – ligesom voodoo-ofret.

Hestekødet og de vantro i Østtyskland

Det er i det hele taget en grov fejl, hvis man foregiver sig, at indstillingen til ernæringsproblemerne i højere grad er behersket af fornuft og viden i vor oplyste del af verden end i klodens andre egne.

En europæer har let nok ved at more sig over de karibiske indianere, som ikke spiser svinekød for ikke at få små øjne. Eller over aino-stammerne i Asien, som ikke spiser oddere, fordi de anses for glemsomme dyr, og fortæring af deres kød derfor kunne skade et menneskes hukommelse.

Men kan vi tillade os smilet, når vi tænker på for eksempel den modvilje, de fleste vesteuropæere nærer mod at spise hestekød, skønt det er overordentligt proteinrigt?

Oprindelsen til hestekødets upopularitet i vor del af verden ligger helt tilbage i det 8. århundrede – d.v.s. da *Gorm den Gamle* var i konfirmationsalderen. På den tid gav pave *Gregor III* sin førende missionær i Tyskland, *Bonifacius* ordre til at forbyde de kristnede germanere at spise hestekød. Han ønskede, at de kristne menigheder også på denne måde skulle tage afstand fra de hedenske stammer i den østlige del af Tyskland, hos hvem hestekød var højt værdsat og indgik i de religiøse ritualer. Forbudet smittede senere af i nabolandene.

Meget tyder jo på, at det har været effektiv religionspolitik – dengang. Men at vi her i Danmark i 1969 fortsætter med at bekæmpe de vantro i Østtyskland på den måde, kan vel ikke siges at have meget med fornuft at gøre.

Stadig nye myter

Det 20. århundredes udvikling af den medicinske, kemiske og biologiske viden har svært ved at tage livet af gamle ernæringsdogmer og nedarvede skikke. Men derimod er det åbenbart, at vor epokes tekniske og videnskabelige fremskridt har haft held til at skabe en mængde nye myter.

* Fra kort efter den første verdenskrig til op omkring 1930 var det således en udbredt opfattelse i mange europæiske lande, at man kunne få kræft af at spise mad, der var tilberedt i (de dengang nye) aluminium-køgegrejer. Rygtet var vistnok sat i omløb af jern-

Det nytter ikke at stikke hovedet i busken. Selv den mest ansvarsbevidste bilist kan blive impliceret i et uheld, der ender med en straffe- eller erstatningssag - eller man kan komme ud for uoverensstemmelser med værkstedet, forhandleren eller forsikringsselskabet.

I morgen er det måske Dem, der får brug for FDMs juridiske assistance - en serviceydelse, der er gratis, hvis De er medlem. Hvis ikke, kan en sag blive unødigt kostbar for Dem.

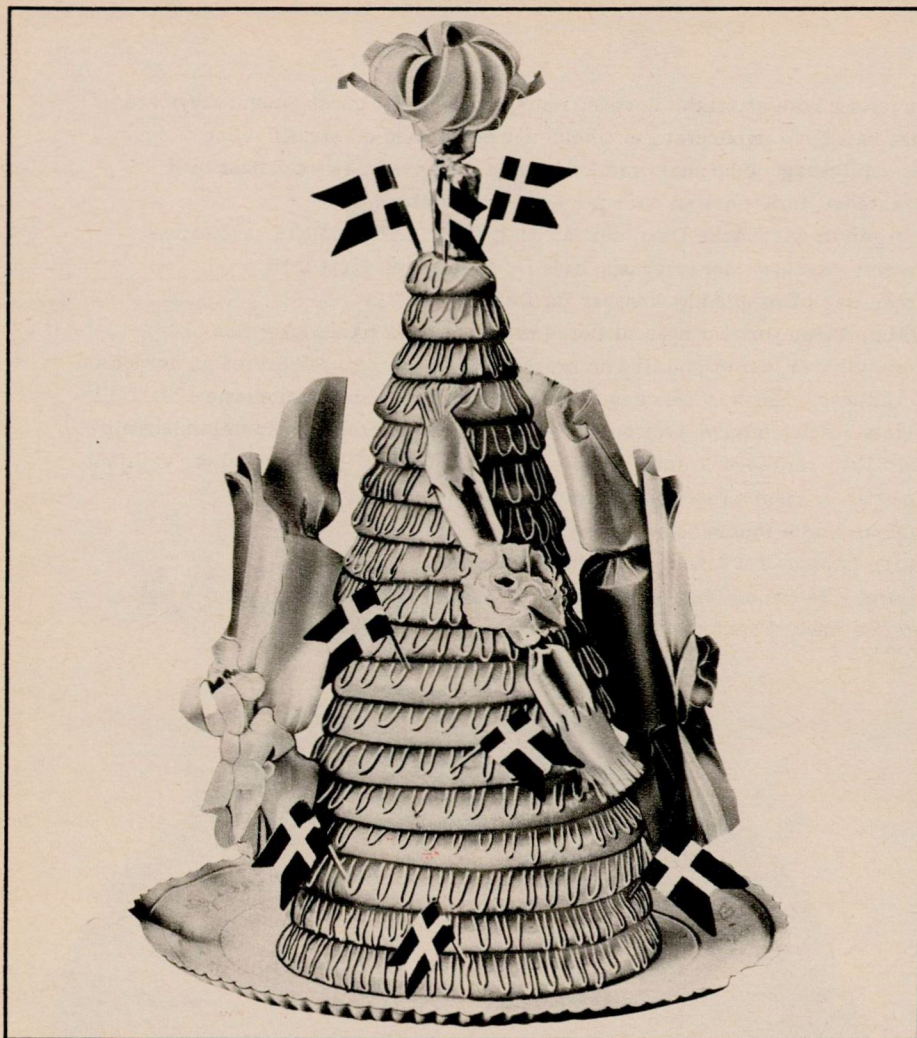
FDMs erfarne jurister står til Deres rådighed også på en lang række andre punkter, der er omtalt i en brochure, som frit kan rekvireres på det lokale FDM-kontor. Her kan De også blive orienteret om prøvestationerne - MOTOR, landets største bilblad - rejseservice - »Det gule Hæfte«, FDMs udlandshjælp med ERA - rentebesparende bilfinansiering samt om FDMs og Falcks vejhjælp.

Alt dette er reserveret FDMs medlemmer. Gør alvor af Deres indmeldelse nu og få del i de mange fordele - det koster Dem kun 87 kroner om året - 24 øre om dagen! Også De er bedre kørende med Forenede Danske Motorejere.

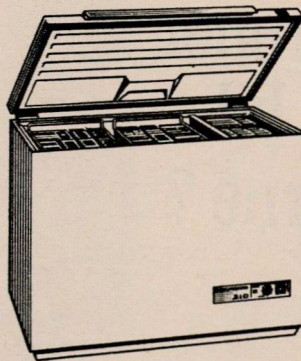
**Kan De
tåle en
lussing på
2.000 kroner
ovenpå bil-
udgifterne ?**

Tør De gemme den til nytår? Ja, i en Atlas fryser!

Måske er det ikke lige aktuelt med kransekagen, men det er fantastisk, som maden holder sig frisk i en Atlas fryser. Atlas er kontrolleret af DVN (Dansk Varedeklarations Nævn). De er sikker på kvaliteten med Atlas hjemmefrysere. Der er tre frysebokse: 210, 310 og 410 liter, alle med slanke, skumisolerede vægge. Flere Atlas-fordele: temperaturer under $\pm 25^\circ$ - kontrollampe, der viser, om temperaturen er i orden - forfryserum - kontakt til superindfrysning - lun yderkappe, der hindrer dugdannelse - låg der kan stå åbent af sig selv - de to største modeller har automatisk lys i låget. Vejledende udsalgspriser: Freezer 410 liter kr. 1.723,-, Freezer 310 liter kr. 1.299,-, Freezer 210 liter kr. 999,-.

Køb ATLAS i Brugsen

gryde-fabrikanter, men der dukkede også lægerapporter op, som kunne støtte ideen.

* Fra omkring 1930 til begyndelsen af fyrerne kæmpede en stærk pressionsgruppe i Storbritannien - omfattende også læger og ernæringseksperter - mod pasteurisering af mælk. De hævdede, at denne behandling ødelagde A-, B, C- og D-vitaminer, mælkens kalkindhold, dens næringsværdi og meget andet, samt at nydelsen af pasteuriseret mælk nedsatte folks evne til at avle børn. Det var sikkert lige så ærligt ment, som det var forkert. Kampagnen forsinkede pasteuriseringens indførelse med en halv snes år, og den har utvivlsomt derved kostet et ikke lille antal mennesker liv og færlighed, fordi de pådrog sig tuberkulose, difteritis eller andre sygdomme ved at drikke upasteuriseret mælk.

* En overgang behandlede man en mængde canadiske hjertepatienter - omkring 20.000 - med et værdiløst middel baseret på E-vitaminer. Når for eksempel A- og C-vitaminerne hver for sig kunne helbrede frygtede sygdomme, så måtte E-vitaminet jo også have en eller anden „mirakuløs“ virkning, mente man.

* I mange lande er det en udbredt opfattelse, at det er „godt for hjernen at spise fisk“. Denne forestilling er afledet af den kendsgerning, at fisk såvel som menneskehjerne indeholder procentvis meget fosfor. Ideen er bare forkert alligevel. Der er ikke noget, som tyder på, at „kløge“ og „dumme“ hjerner har forskelligt fosforindhold.

* Den omstændighed, at vitaminmangel kan være årsag til alvorlige sygdomme har fremkaldt den overordentlig almindelige misforståelse, at så må det være særlig godt at indtage ikke blot de fornødne vitaminer, men et overskud. En udløber af tanken er, at man kan kurere forkølelse og diverse andre sygdomme ved at spise vitamintabletter i håndfuldevis. I øvrigt forfægter amerikanske læger nærmest som en religiøs trossætning, at et menneske bør indtage en daglig dosis C-vitaminer, der er 150 procent større end den, de britiske læger anser for tilfredsstillende.

* Et så at sige „officielt“ udslag af denne moderne overtro oplevede man under sidste krig i England, da talsmænd for krigskabinettet lod forstå, at ernæringsvidenskaben havde sin del af æren for de britiske jagerpiloters strålende indsats i „slaget om England“. Flyverne havde nemlig lagt sig eksperternes råd på sinde og spiste en gulerod, inden de gik op i nattemørket.

Gulerødder indeholder særlig mange A-vitaminer, og de fleste ved, at mangel på A-vitaminer kan fremkalde natteblindhed. Man kan måske ikke bebrejde almindelige mennesker, at de her ud fra villigt sluttet sig til, at så måtte man vel også få et særligt skarpt syn ved at spise usædvanlig mange A-vitaminer. Men adskillige „sagkyndige“ troede også på historien. Det gjorde ophavs-mændene til den derimod ikke. Den var et bevidst led i forsøget på at tilsløre det nyopfundne radar-systems betydning.

Saneringen lykkedes og dødeligheden steg

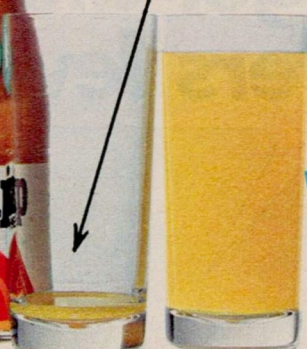
Uden at gøre sig klart, hvad det er for et virvar af fordomme, overtro, ældgamle skikke, supermoderne misforståelser og sociale forhold, der er med til at bestemme sammensætningen af et menneskes kost, vil man ikke kunne bekæmpe fejlnæring og underernæring effektivt.

En kendt engelsk læge gjorde for en men-

**Sunsip
er fremstillet af
appelsiner**

**så lidt
til et helt
glas**

KALORIEFATTIG

- fortyndes hele 30 gange.

Tag iskold Sunsip med på stranden i en termokande.
Sunsip slukker tørsten og er dejligt forfriskende, fordi Sunsip er et naturprodukt,
fremstillet af solmodne appelsiner. Sunsip er slankesodet og meget økonomisk:
den lille flaske svarer i mængde til 24 fl. sodavand, den store til hele 96.

- fra DDI - Dansk Droge Import A/S, København

Nyt! Substral Frisk forlænger afskærne blomsters levetid...

Med SUBSTRAL FRISK får De meget mere glæde af Deres afskærne blomster. SUBSTRAL FRISK forlænger blomsternes levetid, får knopperne til at folde sig ud og holder vasevandet rent og friskt. Indeholder alle de næringsstoffer, blomsterne har brug for. Desinfiserer blomstervandet og hindrer farlige bakterieangreb, så blomsterne holder sig friske meget længere end ellers. Brug SUBSTRAL FRISK til alle afskærne blomster - kun ca. 10 øre pr. buket! GRATIS brochure om afskærne blomster med hver flaske!

SUBSTRAL® FRISK

neskealder siden et enestående og meget omtalt arbejde for at få saneret slumkvartererne i *Stockton-on-Tees*. Det lykkedes. En dag var beboerne alle anbragt i nye, dejlige, rummelige og sanitært velindrettede boliger. Derefter steg dødeligheden, og ernæringstilstanden hos de levende forringedes. Mange ernæringseksperter ville her have koncentreret sig om at tælle vitaminer, kalorier etc. Men det ville ikke have løst problemet. Der var det i vejen, at huslejen nu var blevet højere og at det gik ud over kostpengene.

Også i u-landene vil det naturligvis meget ofte være sådan, at underernæring eller fejlernæring er økonomisk begrundet. Men langt fra altid.

Et hold europæiske u-lands-hjælpere skulle for nogle år siden søge at forbedre sundhedstilstanden i en stamme i Sydvestafrika, som led frygteligt under en iøjnefaldende fejlnæring. Man fastslog ret hurtigt, at daglige mælkerationer ville hjælpe kolossalt på sundhedstilstanden - og det var muligt at skaffe mælk. Men man kunne ikke få mødrene til hverken selv at drikke den eller at give børnene mælk.

Problemet her blev først løst, da en af u-landshjælperne fandt ud af, at kvinderne afviste mælken, fordi det fra gammel tid var et prestige-symbol hos dette folk kun at drikke mælk fra køer, familien selv ejede. Denne leveregel klamrede man sig hårdnakket til, også efter at stammen ikke mere disponerede over kvægbesætninger. Heldigvis gjaldt det gamle tabu ikke *tørmælk*, og ved hjælp af dette næringsmiddel fik man rettet sundhedstilstanden betydeligt op.

Den næst yngstes risiko

I andre egne af verden vil man i tusindvis af tilfælde se, at et barn tæres hen og dør af proteinmangel, skønt det vokser op i en familie, som meget vel er i stand til at skaffe de nødvendige næringsmidler, og som aldeles ikke ønsker barnet noget ondt. Der foregår simpelt hen en (utilsigtet) forkert fordeling af føden inden for husstanden. I familier, hvor moderen foder et barn om året, er det navnlig den næst yngste, som er udsat for en underernæring af denne art. Dette barn må brat vænnes fra modermælken af hensyn til den yngste og er selv endnu for lille til at sikre sig sin andel af proteinrige næringsmidler.

Overtro kan også her spille en rolle. I *Malaya* for eksempel, hvor fisk er en vigtig proteinkilde, er dette næringsmiddel forbudt for småbørn, fordi man tror, at fiskespisning kan give dem indvoldsorm. Gamle husråd i flere asiatiske lande går desuden ud på, at næsten alle børnesygdomme skal behandles med en udsultningsdiæt bestående af risvand, tynd te og lignende, og det bedrer jo ikke chancerne, hvis sygdommen skyldes vitamin- eller proteinmangel.

På Java bliver hvert år mange hundrede børn blinde på grund af A-vitaminmangel. Det stof, som kunne hindre disse tragedier, findes til overflod i bladene på grønne buske omkring børnene, men sæd og skik siger, at de er uegnet som menneskeføde - hvorimod de anvendes til kreaturfoder.

Det løgnagtige gennemsnit

Fejlfordeling af de tilgængelige næringsmidler kan naturligvis også ske på mange andre måder, og de statistikker, som beskæftiger sig med et lands gennemsnitlige fødevarerforbrug pr. indbygger, gør derfor ofte lige så megen skade som gavn, hvis de ikke forstås rigtigt.

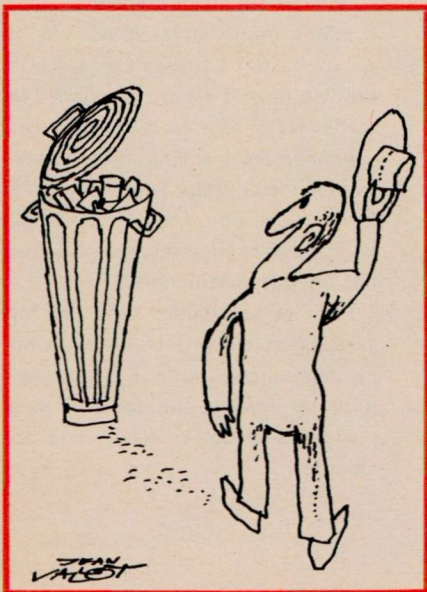
Statistisk set er USA jo velstandssamfundet frem for noget land. For nylig gennemførte man en ernæringsundersøgelse omfattende fattige beboere i fem amerikanske stater: Louisiana, Texas, Kentucky, New York og Michigan. Den viste, at hver sjette var i en så dårlig ernæringstilstand, at lægehjælp var påkrævet. En læge, som havde noteret, at en gruppe af de undersøgte børn var hårdt angrebet af indvoldsorm, tilføjede: ... *det antal kalorier, den daglige kost indeholder, er i alt fald ikke tilstrækkeligt til børnene. Måske er det et spørgsmål, om der er nok til ormene...*

Vitaminmangelsygdommen *engelsk syge*, som man troede udslettet for en menneskealder siden, optræder nu igen i USA, og der forekommer endog tilfælde af *kwashiorkor* – den frygtede proteinmangelsygdom, som man ellers hører om fra hungerdistrikter som Biafra.

Blandt de særlig hårdt ramte, er de grupper af vandrearbejdere, som følger høstsæsonen frem og tilbage over det amerikanske kontinent – ofte i en lang årrække. Sundhedstilstanden i denne befolkningsgruppe er ringere end den, man finder i en afrikansk pygmæstamme, påstår dr. Pyke. Men disse og lignende problemer løses ikke ved at uddele aldrig så store mængder vitaminpiller. Det er simpelt hen livsformen og de socialt-økonomiske tilstande, man må ændre, hvis man vil afskaffe denne form for sult.

Derfor er det ikke nok for ernæringseksperter at kunne sin biologi og kemi. Hvad enten han arbejder i u-lande eller på hjemmefronten må han i højere grad end nogen anden holde sig for øje, at mennesket lever ikke af brød alene.

KAJ CHRISTIANSEN

Hævet over enhver sammenligning

De kan få kortere og længere cerutter
tykkere og tyndere, billigere og dyrere
- og nogle der ligner Lille Aroma til forveksling.
Men ingen der smager så godt som
Lille Aroma. De skylder Dem selv at
prøve den. Det koster Dem

kun 58½ øre!

Lille Aroma fås i 5, 10, 20 og 50 stk.

J. P. SCHMIDT JUN.

Det er herligt at være i stue
med en Golf-ryger

han betaler lidt ekstra
for at få noget meget bedre

Hvorfor? Fordi de udvalgte tobakker i GOLF's indlæg, omblad og dæks behandles efter cigarfabrikkernes gamle, fine traditioner. Det er der mange, der har sans for. Smag GOLF - den er ærligt sin pris værd.

En nymfe korte

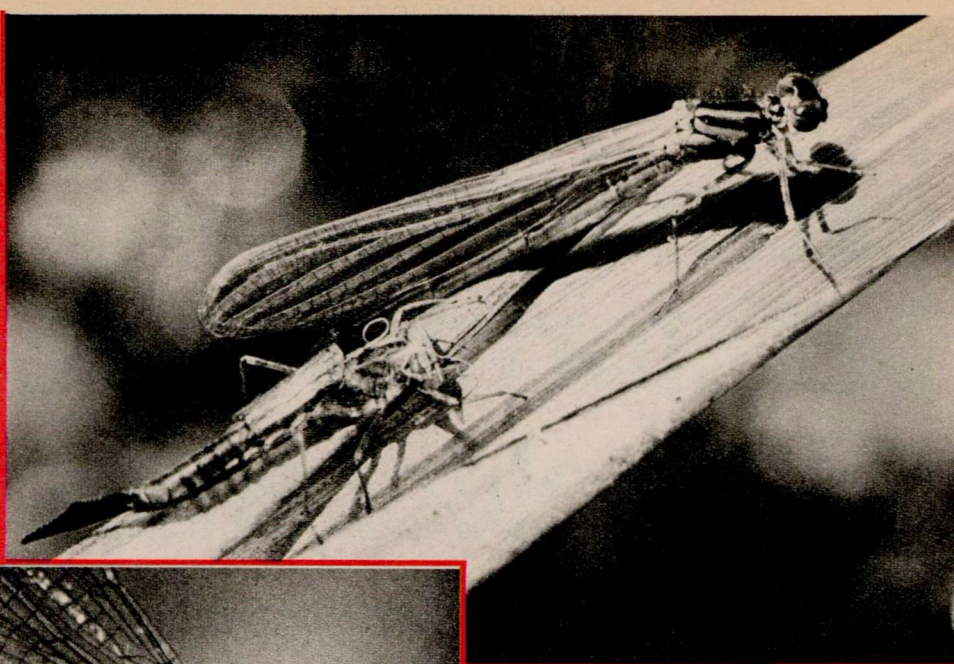
Fødes, elske, sætte afkom i verden og dø – alt sammen inden for nogle få timer, det er ofte en vandnymfes liv. Måske ender den som middagsmad i halsen på en sivsangers for-sultne unger samme dag, den kom op af vandet, men alligevel har den nået det hele: at forvandle sig fra en larve til en skinnende guldsmed, finde en mage, parre sig med den og få afkommet anbragt i vandet som æg, således at næste generation er sikret.

Det hektiske eventyr, som *Elvig Hansen* her har fastholdt i fire billeder, udspiller sig en dag midt i juni måned, når solen fra morgenstunden brænder fra en skyfri himmel og får varmedisen til at stå flimrende over mosens vandspejl.

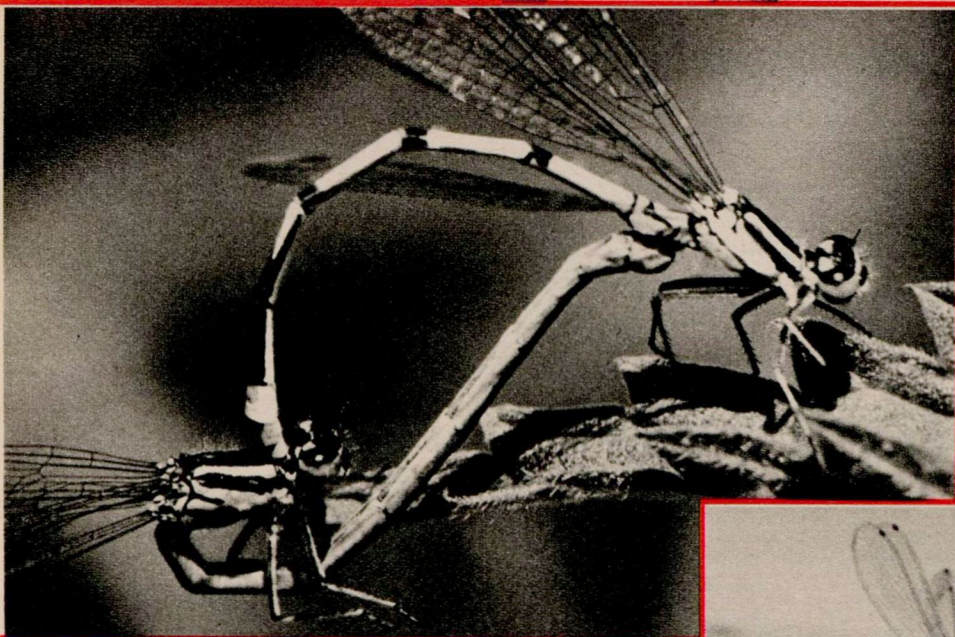
Som på kommando kommer vandnymfens træge larver kravlende op på siv og rør. I snesevis – ja, i hundredvis dukker de op af vandet og sætter sig til rette få centimeter over vandskorpen. I solens stråler tørres nymfepuden hurtigt. Snart revner den forreste del, og ud kravler de smukke metalskinnende insekter, blå hanner og irgrønne hunner.

Efter et par timers forløb er forvandlingen fuldbrydet, den nye vandnymfegeneration letter fra vandplanterne og flyver af sted for at få mest muligt ud af det korte liv, den har tilbage.

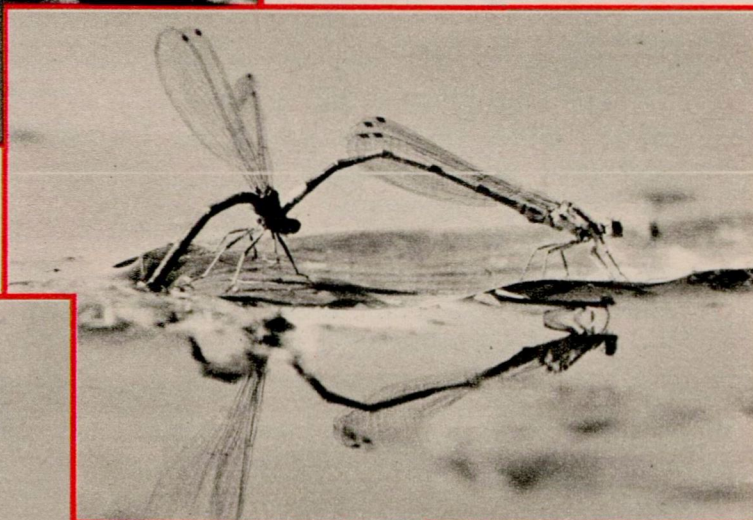
men æktiske liv

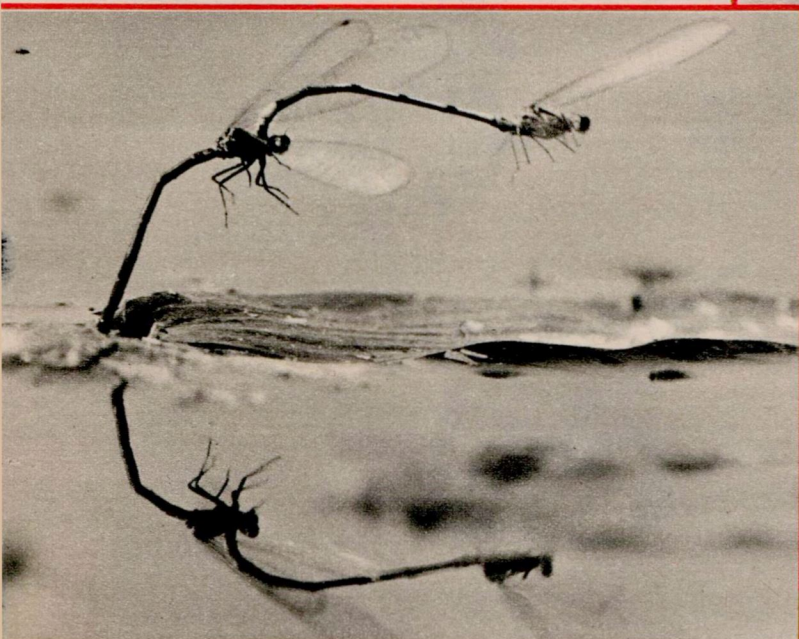
Vandnymfen har forladt nymfæhuden, som ses til venstre i billedet. Mens forvandlingen står på, er det indlysende, at den lille guldsmed er et meget let bytte for enhver fjende, og mange nymfer når aldrig længere end til dette stadium.

En han og en hun har fundet hinanden og er i gang med parringen. Det er hannen til højre. Den holder med sin bagkrop fast i hunnens nakke, mens hunnen bøjer sin bagkrop op til hannen, så de to insekter kroppe til sammen danner et „hjul“.

Ganske kort efter parringen finder æglægningen sted. Medens hannen stadig holder fast i nakken på hunnen, flyver parret hen over vandet og lander på et blad, hvorfra hunnen stikker bagkroppen ned i vandet, så hun kan placere sine æg på undersiden af bladet.

Når æglægningen er overstået, spiller hannen galant pindsvin, idet han trækker hunnen op af vandet. I de tilfælde, hvor hunnen hænger fast i andemad og lignende, er det jo en uhyre praktisk foranstaltning.

FOTOS:
ELVIG HANSEN

Samvirke 42. årgang

Chefredaktør: EGGERT NIELSEN, ansvarshavende. Medarbejdere: Bodil M. Begtrup, Kaj Christiansen, Otto Riis, redaktionschef. Redaktionens adresse: Roskildevej 65, 2620 Albertslund, tlf.: 64 88 11, udenbys: (01) 64 88 66. Udgiver: Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Tryk: Egmont H. Petersen, Gutenberghus. Samvirke påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der uopfordret indsendes.

Kender De et storvaskemiddel, der holder endnu mere, end det lover?

-ellers prøv med Super Nu Hvid!

De kan bruge Super NU Hvid
både i Deres vaskemaskine og når De finvasker.
Det er et lavtskummende,
selvvirkende sæbe-syndet middel,
der vasker Deres tøj rent i bund
og grund uden unødvendigt slid.
Prøv Super NU Hvid næste gang De vasker
— det vil De blive glad for!

★ *Super Nu Hvid*
— fra en af forbrugernes
egne fabrikker —
fås KUN i Brugsen!
Så varedeklaration og kvalitets-
kontrol er naturligvis i orden...
Derfor går De godt i byen,
når De går efter Brugsens
egne varer. Der er ikke
sparet på kvaliteten
— kun på prisen!

BRUGSEN